

Näringsutskottets betänkande 2020/21:NU4

2020 års redogörelse för företag med statligt ägande

Sammanfattning

Utskottet föreslår ett tillkännagivande om att regeringen inom ramen för bolagsstyrningen bör vidta åtgärder för att säkerställa att bolag med statligt ägande agerar så att en sund konkurrens upprätthålls och att regeringen bör återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder man vidtagit. Utskottet föreslår vidare att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår övriga motionsyrkanden.

Skrivelsen innehåller verksamhetsberättelsen för företag med statligt ägande och beaktar utvecklingen för statliga företag under i huvudsak 2019. Motionsyrkandena innehåller förslag som rör såväl statens ägande av företag som förvaltningen av dessa företag.

I betänkandet finns 16 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP). I en reservation förordas att riksdagen inte gör något tillkännagivande (S, V, L, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2019/20:140 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Cirka 20 yrkanden i följdmotioner.

Cirka 60 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2020/21.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Redogörelse för ärendet	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Skrivelsens huvudsakliga innehåll.....	6
Utskottets överväganden.....	7
Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag.....	7
Statens ägande och förvaltning av vissa företag.....	26
Reservationer	46
1. Statens långsiktiga företagsägande, punkt 2 (M, KD, L).....	46
2. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (M, KD).....	47
3. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (SD).....	48
4. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (C).....	50
5. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (V).....	52
6. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (L).....	54
7. Statligt ägda företags påverkansarbete, punkt 4 (M, SD).....	55
8. Statligt ägda företags påverkansarbete, punkt 4 (V).....	56
9. Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor, punkt 5 (S, V, L, MP)	57
10. Vattenfall AB:s uppdrag och mål, punkt 6 (V).....	58
11. Statens ägande av AB Svenska Spel, punkt 7 (M, SD, L).....	59
12. Statens ägande av Postnord AB, punkt 8 (SD, V).....	60
13. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (M) ...	61
14. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (SD).....	62
15. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (V) ...	65
16. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (KD).....	68
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	70
Skrivelsen.....	70
Följdmotionerna.....	70
Motioner från allmänna motionstiden 2020/21	72
<i>Bilaga 2</i>	
Företag med statligt ägande	79

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag

1. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2019/20:140 till handlingarna.

2. Statens långsiktiga företagsägande

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 1,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkandena 1–3 och

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 19.

Reservation 1 (M, KD, L)

3. Övergripande om förvaltning och uppdrag

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14,

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1,

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 1,

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2,

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Reservation 2 (M, KD)

Reservation 3 (SD)

Reservation 4 (C)

Reservation 5 (V)

Reservation 6 (L)

4. Statligt ägda företags påverkansarbete

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 3,

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3014 av Lars Püss m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3476 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 22.

Reservation 7 (M, SD)

Reservation 8 (V)

5. Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 2,

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 4,

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 21 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 35.

Reservation 9 (S, V, L, MP)

Statens ägande och förvaltning av vissa företag

6. Vattenfall AB:s uppdrag och mål

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 5 och 6 samt

2020/21:2854 av Lars Beckman (M).

Reservation 10 (V)

7. Statens ägande av AB Svenska Spel

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 3,

2020/21:713 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 5,

2020/21:3337 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 20.

Reservation 11 (M, SD, L)

8. Statens ägande av Postnord AB

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:703 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och

2020/21:1316 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 12 (SD, V)

9. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–13,

2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD),

2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkandena 13 och 15,
2020/21:1689 av Ida Drougge (M),
2020/21:1791 av Sten Bergheden (M),
2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 11,
2020/21:1965 av Ida Drougge (M),
2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S),
2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4,
2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 15,
2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–7,
2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 76,
2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkandena 1–4 och 6,
2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,
2020/21:3489 av Lars Hjärmered m.fl. (M) yrkande 3 och
2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M).

Reservation 13 (M)

Reservation 14 (SD)

Reservation 15 (V)

Reservation 16 (KD)

Stockholm den 17 december 2020

På näringsutskottets vägnar

Lars Hjärmered

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Lars Hjärmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Monica Haider (S), Birger Lahti (V), Tobias Andersson (SD), Camilla Brodin (KD), Joar Forssell (L), Eric Palmqvist (SD), Lorentz Tovatt (MP), Peter Helander (C), Patrik Engström (S), Helena Antoni (M), Per Schöldberg (C) och Solange Olame Bayibsa (S).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta betänkande behandlar utskottet regeringens skrivelse 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2019/20:140), fyra följd-motioner med totalt 22 yrkanden och 58 yrkanden i motioner från den allmänna motionstiden 2020.

Under 2020 fick utskottet information om flera bolag med statligt ägande från såväl företrädare för regeringen som de aktuella bolagen. Den 28 januari lämnade näringsminister Ibrahim Baylan och energi- och digitaliseringsminister Anders Ygeman information till näringsutskottet och trafikutskottet om verksamheten i Postnord. Vid informationen deltog även styrelseordföranden i Postnord Christian W Jansson och koncernchef Annemarie Gardshol. Den 28 april informerade Swedavias vd Jonas Abrahamsson utskottet om coronapandemins effekter på bolaget. Följande dag och mot samma bakgrund lämnade Jernhusens vd Kerstin Gillsbro och medarbetare, samt Vattenfalls dåvarande verkställande direktör Magnus Hall information om respektive bolag. Utskottet fick vidare den 12 maj information om coronapandemins effekter på Almis verksamhet. Informationen lämnades av vd Göran Lundwall med medarbetare. Den 29 september informerade näringsminister Ibrahim Baylan utskottet om Swedavias konsekvensanalys av fortsatt drift av Bromma flygplats.

Utskottets grupp för uppföljning och utvärdering har under 2020 genomfört en uppföljning av Sveaskog AB:s samhällsuppdrag om markförsäljning. Uppföljningen publicerades i riksdagens rapportserie under hösten 2020 (2020/21:RFR3).

I bilaga 1 finns en förteckning över de förslag som behandlas i detta betänkande. I bilaga 2 finns en tabell över företag med statligt ägande.

Skrivelsens huvudsakliga innehåll

I skrivelsen lämnar regeringen en redogörelse för förvaltningen av statens bolagsägande och för verksamheten i de bolag som Regeringskansliet förvaltade vid årsskiftet 2019/20. I skrivelsen berörs också den verksamhet som bedrivs i Svenska skeppshypotekskassan, Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden.

Utskottets överväganden

Övergripande om statens ägande och förvaltning av företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen tillkännager att regeringen inom ramen för bolagsstyrningen bör vidta åtgärder för att säkerställa att bolag med statligt ägande agerar så att en sund konkurrens upprätthålls och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder man vidtagit. Vidare lägger riksdagen regeringens skrivelse till handlingarna och avslår övriga motionsyrkanden. Utskottet hänvisar främst till de grundläggande principer och regelverk som är styrande för statens bolagsförvaltning.

Jämför reservation 1 (M, KD, L), 2 (M, KD), 3 (SD), 4 (C), 5 (V), 6 (L), 7 (M, SD), 8 (V) och 9 (S, V, L, MP).

Skrivelsen

I skrivelsen anger regeringen att den aktivt ska förvalta statens tillgångar i form av aktierna i bolagen med statligt ägande så att deras värdeutveckling och avkastning blir den bästa möjliga givet ett balanserat risktagande och se till att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta uppger regeringen i skrivelsen att det är viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader. Det anges även att det är viktigt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande. Vidare anføres att en ökad globalisering, teknisk utveckling och konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Som en konsekvens av detta har den statligt ägda bolagsportföljen förändrats betydligt över tid. För staten som ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Samhällsuppdrag i ett flertal av bolagen motiverar dock enligt vad regeringen anför i skrivelsen att staten även fortsättningsvis är en betydande bolagsägare.

I verksamhetsberättelsen, som ingår i skrivelsen redovisar regeringen hur förvaltningen av statens bolagsägande har utvecklats under 2019. Förändringar av bolagens styrelseledamöter redovisas t.o.m. maj 2020. I redovisningen ingår information dels om aktiebolag vars aktier förvaltas av Regeringskansliet, dels om verksamheten i organisationerna Svenska skeppshypotekskassan, Stiftelsen Industrifonden och Stiftelsen Norrlandsfonden. I verksamhetsberättelsen redogör regeringen även för statens ägarpolicy och principer för bolag med statligt ägande 2020, dvs. den reviderade version som

beslutades av regeringen i februari 2020. Den tidigare ägarpolicy och tillhörande riktlinjer gällde dock under verksamhetsåret 2019 och har varit oförändrad sedan 2017 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2016/17:140).

I skrivelsen anför regeringen att kraven på bolagen har skärpts inom flera viktiga områden för att den statligt ägda bolagsportföljen ska fortsätta visa vägen mot långsiktigt hållbart värdeskapande. Genom att ställa krav på arbetsrättsliga villkor hos sina leverantörer ska de statligt ägda bolagen bidra i det gemensamma arbetet att hantera de utmaningar som kan finnas i leverantörsledet. Som ett led i att framtidssäkra den statligt ägda bolagsportföljen uppges att regeringen nu ställer krav på att bolagen ska bedriva ett aktivt, systematiskt, ambitiöst och ansvarsfullt säkerhetsarbete. Detta ska bidra till att skapa långsiktigt hållbara bolag som säkrar viktiga funktioner för samhället. Den statligt ägda bolagsportföljen anges vidare vara en viktig del av omställningen till ett samhälle med minskade utsläpp av växthusgaser. Bolagen ska hantera klimatrelaterade finansiella risker och möjligheter transparent och sätta tydliga strategiska mål i riktning mot långsiktigt hållbart värdeskapande. Regeringen uppger i skrivelsen att den avser att inom ramen för ägarpolicy fortsätta att utveckla bolagsstyrningen samt att vid behov revidera statens ägarpolicy.

Den årliga redogörelsen innehåller information om bolagen med statligt ägande inom områden som regeringen prioriterar, vilka enligt skrivelsen kan ändras över tid. Vidare uppges att informationsgivningen till riksdagen har stärkts mot bakgrund av ett antal granskningsrapporter från Riksrevisionen och regeringen avser att fortsätta utveckla informationsgivningen för att säkerställa att riksdagen får en god bild av den statligt ägda bolagsportföljen. I årets skrivelse ingår exempelvis en mer detaljerad information om bolagens klimatpåverkan. I skrivelsen behandlas också bl.a. processerna för att nominera styrelseledamöter och för att fastställa bolagens ekonomiska mål och uppdragsmål. Regeringen redovisar även könsuppdelad statistik för bolagens styrelser, verkställande direktörer och ledningsgrupper.

Motionerna

Statens långsiktiga företagsägande

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) anförts bl.a. att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Enligt motionens yrkande 19 bör staten därför sälja de statliga bolag som inte har särskilda samhällsuppdrag eller är av strategisk och säkerhetspolitisk vikt.

I kommittémotion 2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) begärs i yrkande 1 ett tillkännagivande om att regeringen bör se över möjligheterna att sälja statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga. Skälen till detta är enligt motionärerna bl.a. att statens uppgift normalt bör vara att

ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag.

Även Arman Teimouri m.fl. (L) anför i kommittémotion 2020/21:3228 att statens uppgift normalt sett bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Staten ska enligt motionärerna endast driva företag i undantagsfall och det måste då finnas ett tydligt syfte. Mot denna bakgrund vill motionärerna att riksdagen beslutar i enlighet med motionens yrkande 1–3 och tillkännager för regeringen att det bör inrättas en granskningskommission som bl.a. ser över vilken samhällsnytta de statliga bolagen har och att regeringen redovisar till riksdagen hur verksamheterna i bolag som har samhällsuppdrag eller som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga kan separeras från kommersiell verksamhet som konkurrerar med privata bolag. Motionärerna vill att regeringen även bör få i uppdrag att sälja hela eller delar av de statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag eller som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga.

Övergripande om förvaltning och uppdrag

I motion 2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S) anføres att regeringen som en aktiv förvaltare bör utreda möjligheten att via ägardirektiv ge de statliga bolagen i uppdrag att exempelvis ställa praktikplatser till förfogande eller på andra sätt jobba för att personer som står långt från arbetsmarknaden får möjlighet till arbete eller praktik.

I motion 2020/21:2058 skriver Emilia Töyrä m.fl. (S) att en viktig komponent för att hålla ihop Sverige är att säkerställa statens närvaro och service i hela landet. Motionärerna framhåller därför att de statliga bolagen ska styras på ett sådant sätt att de i fortsättningen tar ett stort ansvar för lokalsamhällena där de verkar.

I motion 2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S) framförs att statliga företag ska vara föredömen och att staten har möjlighet att styra särskilt de helägda bolagen. Motionärerna anför att ägardirektiven för bolag med statligt ägande bör utformas så att bolagen uppmuntras till att upphöra med att använda sig av bemanningsföretag över längre tid än ett år för en anställning. Därefter bör en tillsvidareanställning komma ifråga.

I kommittémotion 2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anføres att coronapandemin har visat att det finns brister i statens styrning av de statligt ägda bolagen. Motionärerna framför att vissa av de statligt ägda företagen inte har agerat som de föredömen de ska vara när det t.ex. gäller hyresnedsättning. Mot bakgrund av detta anser motionärerna i yrkande 1 att riksdagen bör begära att regeringen ska analysera styrningen av de statliga företagen och hur den kan utvecklas

Av kommittémotion 2020/21:709 framgår att Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) är anhängare av ett fortsatt statligt engagemang i bolag för att statens inflytande genom ägande ska bibehållas. Utförsäljningar av statens egendom ska inte vara ett ideologiskt självändamål utan ska i stället

kunna genomföras i vissa fall när ägandet inte kan motiveras med nytta för medborgarna. Motionärerna framför att inflytande över statens bolag bör utövas med varsamhet och att god lönsamhet bör prioriteras högt. Ett tillkännagivande med bl.a. detta innehåll förordas i yrkande 1. Motionärerna framhåller vidare att de är kritiska till alla former av kvotering och positiv särbehandling på basis av kön. Hållbarhetsmålet för de statliga bolagen om att det i varje styrelse ska vara minst 40 procent av varje kön bör enligt motionens yrkande 2 därför tas bort.

I kommittémotion 2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) anförs att merparten av riskkapitalet i landet går till de tre storstadsregionerna. För att förbättra möjligheten för entreprenörer i hela landet att locka till sig riskkapital spelar statliga aktörer en viktig roll och i yrkande 13 förordar motionärerna därför ett tillkännagivande om att regeringen bör se över hur det regionala ansvaret hos statliga bolag, bl.a. för kapitalförsörjning, kan tydliggöras och stärkas.

För att motivera statens ägande måste de som ytterst äger bolagen, dvs. det svenska folket, känna att dialoger kring investeringsbeslut, arrenden, avtal m.m. är sjysta och transparenta. Annars riskerar statens bolagsägande och förvaltning av bolagen att ifrågasättas. Det är något som framförs av Per Schöldberg m.fl. (C) i motion 2020/21:143. Motionärerna framhåller vidare att bolagens verksamheter komplexa och att staten därför har ett stort ansvar i dialogen med medborgarna. I yrkande 1 förordas därför ett tillkännagivande om att en översyn av statens ägarpolicy bör göras för att höja transparensen, förståelsen, tilltron och respekten för de beslut som statens bolag tar.

I motion 2020/21:2542 framför Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C) att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt på flera sätt. Självklart är vinstmålet viktigt, menar motionärerna men bolagens varumärkesvård och kapacitet att föra dialog är också betydelsefullt, inte minst för att skapa förtroende både internt och externt hos kunderna och medborgarna. Motionärerna vill att riksdagen tydliggör detta i ett tillkännagivande till regeringen.

I kommittémotion 2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) framförs att de statliga bolagens egentliga ägare är alla som bor i Sverige. Dessa bolag har därför ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service och andra samhällsviktiga funktioner, skriver motionärerna. I de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statliga bolagens vinstkrav bör målsättningen i ägarstrategin därför ses över. Ett tillkännagivande med detta innehåll förordas i yrkande 1. Vidare uppges i motionen att möjligheterna till vidareförädling inom svensk industri är generellt stora och motionärerna i yrkande 2 vill att statliga bolag därför bör verka för en ökad förädling i syfte att skapa arbetstillfällen och öka exportvärdet. I motionen lyfts även könsfördelningen inom de statliga bolagen fram som en viktig fråga. Det anförs att engagemanget för ett jämställt näringsliv inte får stanna vid ledningsgrupperna i de statliga bolagen utan att man även bör kartlägga hur könsfördelningen inom hela bolaget ser ut. Motionärerna förordar därför i yrkande 4 ett tillkännagivande om att de statligt ägda bolagen, senast vid

årsskiftet 2020/21, ska återkomma till regeringen med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i bolaget och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet.

Vidare framhåller motionärerna att det på senare tid har det förekommit uppgifter om brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet hos Samhall. I motionens yrkande 14 uppmanas regeringen därför att göra en analys av metodiken på området hållbart företagande i relation till Samhalls olycksfallsstatistik och därefter återrapportera analysen till riksdagen.

I kommittémotion 2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) begärs i yrkande 2 ett tillkännagivande om att regeringen bör utveckla styrningen av de statligt ägda bolagen. I motionen anges att bakgrunden är vissa av bolagen under coronapandemin inte agerat som de föredömen de ska vara enligt ägarpoliticy.

Arman Teimouri m.fl. (L) anför i kommittémotion 2020/21:3228 att staten behöver ta ett större ansvar för att tillhandahålla byggbar mark. Regeringen bör därför ges i uppdrag att revidera ägardirektiven för de statligt ägda företag som är markägare så att de även innehåller uppdraget att medverka till att öka tillgången på byggbar mark. Ett tillkännagivande i enlighet med detta förordas i yrkande 4.

Maria Gardfjell m.fl. (MP) framhåller i kommittémotion 2020/21:2709 att statligt ägda bolag måste styras i en miljömässigt hållbar riktning. I motionens yrkande 29 förordas ett tillkännagivande om att regeringen bör utveckla och intensifiera ägarstyrningen så att skrivningarna om hållbarhet får genomslag.

I motion 2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) anför att intäkter till staten från naturresurser i Sápmi i högre grad bör återföras till utveckling av det samiska samhällslivet. Enligt yrkande 4 bör därför statliga bolag som hämtar sina intäkter i Sápmis naturresurser årligen avsätta en andel av sin vinst för att finansiera förvaltningen och utvecklingen av samiskt samhällsliv, språk och kultur.

Statligt ägda företags påverkansarbete

I kommittémotion 2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anför att allt fler bolag med statligt ägande använder sin position för att påverka samhällsutvecklingen. Yttrande- och tryckfrihet är en självklarhet, menar motionärerna. Dock framhålls att det finns problem när bolag försöker påverka riksdagens ledamöter inför politiska beslut. Motionärerna vill därför i yrkande 2 att regeringen ser över de statligt ägda bolagens opinionsbildande arbete för att tydliggöra var gränserna går mellan yttrandefrihet och orimlig opinionsbildning.

Även i kommittémotion 2020/21:3476 av Karin Enström m.fl. (M) framhålls att vissa av bolagen med statligt ägande använder sin position för att påverka samhällsutvecklingen. Yttrande- och tryckfrihet är en självklarhet, menar motionärerna, men framhåller samtidigt att det finns problem när bolag försöker påverka riksdagens ledamöter inför politiska beslut. Motionärerna

vill därför i yrkande 8 att regeringen utreder om det kan införas ett förbud för de statligt ägda bolagens opinionsbildande arbete gentemot riksdagen, regeringen och andra beslutsfattare.

I motion 2020/21:3014 av Lars Püss m.fl. (M) framgår av yrkande 2 att regeringen bör se över de statligt ägda bolagens och deras vd:ars opinionsbildande roll. Anledningen är att vissa bolag ägnat sig åt påverkansarbete inför politiska beslut i riksdagen.

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anförs att staten som aktiv och ansvarsfull ägare bör se över styrningen av de statligt ägda bolagen och deras roll i syfte att de inte ska ägna sig åt politisk opinionsbildning. Det framgår av motionens yrkande 22 där ett tillkännagivande med anledning av detta förordas.

I kommittémotion 2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) framförs att förtroendet för de statliga institutionerna är avgörande för att skapa legitimitet för den demokratiska processen och att detta även gäller de statliga bolagen. Samhällsägda företag bör enligt motionärerna uppträda neutralt. I yrkande 3 förordas ett tillkännagivande om att de statligt ägda bolagen inte ska få vara medlemmar i intresseorganisationen Svenskt Näringsliv eller liknande intresseorganisationer.

Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor

I kommittémotion 2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anförs att statligt ägda bolag inte ska utnyttja en dominerande ställning eller på annat sätt bidra till osund konkurrens mot andra aktörer. Det senaste året har bl.a. en granskning av Svevia väckt frågor om osund affärskultur och eventuellt utnyttjande av dominerande ställning. Av yrkande 4 framgår att motionärerna vill att riksdagen tillkännager för regeringen att den bör säkerställa att de statliga bolagen agerar så att en sund konkurrens upprätthålls.

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anförs i yrkande 21 att statligt ägda bolag som verkar på konkurrensutsatta marknader ska ha ett ägarperspektiv som möjliggör rättvisa villkor gentemot andra aktörer.

I motion 2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) anförs att regeringen måste säkerställa bättre konkurrens- och upphandlingstillsyn även när det gäller statliga bolag. Ett tillkännagivande med ett sådant innehåll förordas i yrkande 2.

I kommittémotion 2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) anförs att regeringen i sitt övergripande ansvar för de statliga bolagen bör vidta åtgärder som säkerställer att statliga bolag på konkurrensutsatta marknader inte snedvrider konkurrensen. I motionens yrkande 35 förordas ett tillkännagivande med en sådan innebörd.

Vissa kompletterande uppgifter

Inledning

Den statliga bolagsportföljen består av 46 bolag (39 helägda och 7 delägda) som finns inom sektorerna basindustri/energi, telekom, tjänst, fastighet, finans, konsument, infrastruktur och transport. Basindustri/energi är den dominerande sektorn med omkring 40 procent av portföljens värde, följt av de tre sektorerna fastighet, telekom och tjänst. Flera av bolagen har startat som affärsverk, affärsverksamhet inom myndighet eller statliga monopol. I dag verkar de flesta av bolagen på affärsmässiga grunder på fullt konkurrensutsatta marknader. Av de statligt ägda bolagen har emellertid 22 bolag ett samhällsuppdrag som riksdagen har beslutat särskilt om, vilket innebär att de ska uppnå andra mål än ekonomisk avkastning.

Grunder för förvaltningen av statliga företag

Riksdagen beslutar om grunderna för hur statens tillgångar ska förvaltas och förfogas över, vilket innefattar de statligt ägda bolagen. Enligt de riktlinjer som riksdagen beslutade om våren 1996 (prop. 1995/96:141, bet. 1995/96:NU26) ska följande huvudprinciper gälla för förvaltningen av statliga bolag:

- Statligt ägda företag ska arbeta under krav på effektivitet, avkastning på det kapital företaget representerar och strukturanpassning.
- Den som utövar förvaltningen av ett statligt ägt företag ska med utgångspunkt i uppsatt verksamhetsmål aktivt följa företagets utveckling och vidta erforderliga åtgärder för att företaget ska uppfylla kraven på effektivitet, avkastning och strukturanpassning.

Regeringens förvaltningsmandat

Regeringen förvaltar och förfogar enligt 9 kap. 8 § regeringsformen, med vissa undantag, över statens tillgångar. Enligt 9 kap. 9 § regeringsformen beslutar riksdagen om grunderna för förvaltningen av och förfogandet över statens tillgångar. Bestämmelser om förvärv och överlåtelse av egendom, däribland aktier och andelar i företag, finns i budgetlagen (2011:203). Enligt 8 kap. 3 § budgetlagen får regeringen inte utan riksdagens bemyndigande förvärva aktier eller andelar i ett företag, eller på annat sätt öka statens röst- eller ägarandel i ett företag. Regeringen får inte heller utan riksdagens bemyndigande skjuta till kapital till ett företag. Enligt 8 kap. 4 § andra stycket budgetlagen får regeringen inte utan riksdagens bemyndigande genom försäljning eller på annat sätt minska statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar. Riksdagsbeslut krävs däremot inte för t.ex. utdelningar, eftersom dessa ingår i den löpande förvaltningen.

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen

Riksdagen har beslutat om att regeringen ska lämna en årlig redogörelse för bolag med statligt ägande (prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29). Syftet med redogörelsen är att beskriva statens bolagsägande och de värden som finns i bolag med statligt ägande. Verksamhetsberättelsen för bolag med statligt ägande utgör huvuddelen i regeringens årliga skrivelse.

Under beredningen av regeringens årliga skrivelse de senaste riksmötena har ett enigt utskott framhållit vikten av att regeringen årligen lämnar denna skrivelse till riksdagen. Utskottet har i sammanhanget påpekat att skrivelsen är ett viktigt underlag för att riksdagen ska kunna följa regeringens förvaltning av de statliga företagen. Liksom vid flera tidigare tillfällen framförde utskottet vid den senaste behandlingen, hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4), att det välkomnar att regeringen har utvecklat innehållet i skrivelsen så att riksdagen på ett bättre sätt ska kunna få en bild av utvecklingen i de statliga bolagen. Utskottet underströk även vikten av att detta arbete fortsätter.

Statens ägarpolicy

I Statens ägarpolicy för bolag med statligt ägande redogörs för uppdrag och mål, tillämpliga ramverk och viktiga principfrågor när det gäller bolagsstyrningen. I ägarpolicyen ingår också regeringens riktlinjer för extern rapportering och riktlinjer för ersättning och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare. Ägarpolicyen ska tillämpas i bolag med statligt majoritetsägande. När det gäller övriga bolag där staten är delägare anges i ägarpolicyen att staten verkar i dialog med övriga ägare för att ägarpolicyen ska tillämpas. Även regeringens riktlinjer för extern rapportering och riktlinjer för ersättning och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare ingår i ägarpolicyen.

Regeringen beslutade den 27 februari 2020 om en ny ägarpolicy för bolag med statligt ägande vilken ersätter den tidigare ägarpolicyen från hösten 2016. I den nya ägarpolicyen finns nya riktlinjer när det gäller hållbart värdeskapande och strategiska mål, krav på arbetsrättsliga villkor vid inköp samt systematiskt säkerhetsarbete. Policyen anger att styrelserna i de statligt ägda bolagen ska sätta tydliga strategiska mål i riktning mot ett långsiktigt hållbart värdeskapande och ställa ytterligare krav på klimatområdet som innebär att bolagen ska hantera och transparent redogöra för verksamhetens klimatrelaterade finansiella risker och möjligheter. När det gäller krav på arbetsrättsliga villkor vid inköp kan nämnas att Regeringskansliet 2018 gav en utredare (generaldirektör Rikard Jermsten) i uppdrag att utreda förutsättningarna för att ställa krav på kollektivavtalsliknande avtalsvillkor i samband med inköp för bolag med statligt ägande. Utredningen bedömde att det fanns behov av en reglering av arbetsrättsliga krav på leverantörer som syftar till att motverka oskäligen arbetsvillkor och som bidrar till ökad enhetlighet mellan de bolag med statligt ägande som är upphandlande myndigheter eller enheter respektive de som inte

omfattas av upphandlingslagstiftningen. Enligt den nya ägarpolicyn ska bolagen med statligt ägande därför vid inköp som överstiger ett tröskelvärde som för närvarande uppgår till ca 1,4 miljoner kronor, när det är nödvändigt ställa vissa krav på leverantörers arbetsvillkor när det gäller lön, arbetstid och semester.

I regeringens skrivelse med 2020 års redogörelse för de statligt ägda företagen anges att de nya kraven innebär ett förtydligande av de ambitioner som regeringen sedan tidigare har haft när det gäller att bolagen med statligt ägande ska arbeta för bl.a. en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter samt goda och anständiga arbetsvillkor.

När det vidare gäller systematiskt säkerhetsarbete ställs i den nya ägarpolicyn krav på att bolagen ska bedriva ett aktivt och systematiskt säkerhetsarbete för att bidra till att skapa långsiktigt hållbara bolag som säkrar viktiga funktioner för samhället. Bolagen ska enligt ägarpolicyn noggrant följa säkerhetsskyddslagen (2018:585) som gäller för verksamheter – eller delar av verksamheter – som har betydelse för Sveriges säkerhet.

Utöver de förändringar som redogörs för ovan har även regeringens principer för ersättningar och andra anställningsvillkor för ledande befattningshavare uppdaterats mot bakgrund av nya regler i aktiebolagslagen (2005:551) och Svensk kod för bolagsstyrning om ersättningar till ledande befattningshavare vilka följer av genomförandet av EU-direktiv.

Sedan 2017 beslutas ägarpolicyn vid årsstämman i de statligt helägda bolagen vilket innebär att policyn i dessa fall är en bolagsrättsligt bindande instruktion (ägaranvisning) till bolagets styrelse.

Övergripande om styrning av de statliga företagen

Liksom privata aktiebolag regleras statliga aktiebolag av aktiebolagslagen (2005:551). I sin egenskap av företrädare för det statliga ägandet lyder regeringen således under samma regler som andra bolagsägare. Innebörden av detta är bl.a. att ägarinflytandet utövas i bolagets beslutande organ, bolagsstämman. Bortsett från arbetstagarrepresentanterna utser stämman styrelsens ledamöter, vilka i ett helägt statligt företag representerar staten som ägare. Styrelsen utser i sin tur vd. Genom bl.a. valet av styrelse och möjligheten att i bolagsordningen föra in särskilda bestämmelser kan statens representanter påverka inriktningen av bolagets verksamhet på bolagsstämman.

Bolagets styrelse ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av bolagets angelägenheter. I detta ingår att fortlöpande bedöma bolagets ekonomiska situation och att se till att bolaget har en betryggande internkontroll. Den löpande verksamheten sköts av bolagets ledning.

Styrelsen i bolag med statligt ägande ska genom styrelseordföranden samordna sin syn med företrädare för ägaren när bolaget står inför särskilt viktiga avgöranden (ägarsamordning). Vid regelbundna möten mellan företrädare för bolag respektive ägare (ägardialog) följs bl.a. målen för bolagen upp.

Av ägarpolicyen framgår att förvaltningen styrs av EU:s bestämmelser om statligt stöd samt redovisning av allmänna medel, konkurrenslagstiftningen, lagen om offentlighet och sekretess samt OECD:s riktlinjer för statligt ägda företag. De sistnämnda riktlinjerna ger staten som ägare och de statligt ägda bolagen ett förutsebart ramverk att förhålla sig till och innebär att statens roll som ägare tydligt avskiljs från statens övriga roller. Riktlinjerna är rekommendationer som riktas till regeringar för att säkerställa att statligt ägda företag verkar effektivt, transparent och ansvarstagande. De är en internationell standard som syftar till att undvika att staten agerar som en passiv ägare eller som en överdrivet ingripande ägare.

Uppdrag för bolag med statligt ägande

Genom bolagsordningen bestämmer ägaren bolagets verksamhetsföremål och vissa angivna ramar för verksamheten. I bolag med statligt ägande har verksamhetsföremålet sin grund i riksdagens beslut. Bolagsordningarna för de statligt ägda bolagen utgår från aktiebolagslagens regler för bolag med aktier som är upptagna till handel på en reglerad marknad, Svensk kod för bolagsstyrning och statens ägarpolicy.

Genom ägaranvisningar ger ägaren instruktioner till bolagets styrelse. I bolag med statligt ägande används ägaranvisningar i huvudsak när bolag har särskilt beslutade samhällsuppdrag, får anslag och befinner sig i omstrukturering samt vid avregleringar och andra liknande väsentliga förändringar. Ägaranvisningar ska till sitt innehåll vara relevanta, konkreta och tydliga samt formaliseras genom beslut på bolagsstämma. Om ett uppdrag lämnas i en ägaranvisning ska det av den tydligt framgå hur uppdraget finansieras, redovisas och följs upp.

Mål och uppföljning

I ägarpolicyen anges att mål och uppföljning är redskap som staten använder för att styra de statliga bolagen. Genom att bolagens prestation regelbundet följs upp mot fastställda mål kan bolagens utveckling mätas. I det fall ett bolag inte når målen kan ägaren begära en plan från bolaget på åtgärder att vidta.

Ekonomiska mål och uppdragsmål beslutas vid bolagsstämman. De ekonomiska målen ger möjlighet att mäta och följa upp bolagens lönsamhet, effektivitet och risknivå. Uppdragsmål beslutas för de bolag som har särskilt beslutade samhällsuppdrag, framför allt för att göra det möjligt att utvärdera hur väl det särskilt beslutade samhällsuppdraget utförs.

I ägarpolicyen anges att uppdragsmål och ekonomiska mål följs upp vid ägardialog mellan företrädare för ägaren och styrelsens ordförande där utfallet gentemot målen diskuteras, liksom eventuella åtgärder som planeras för att nå målen. Även de strategiska mål inom området hållbart företagande som styrelsen fastställt följs upp inom ramen för ägardialogen. Väsentligt förändrade förutsättningar ska enligt policyen kunna aktualisera en översyn av målen.

Ekonomiska mål

I ägarpolicyen anges att ekonomiska mål vanligtvis tas fram för kapitalstruktur, lönsamhet och utdelning. Ägarens syfte med att fastställa ekonomiska mål är att

- säkerställa värdeskapande genom att styrelse och företagsledning arbetar mot långsiktiga, ambitiösa och realistiska mål
- uppnå kapitaleffektivitet genom att tydliggöra kostnaden för eget kapital
- hålla bolagens finansiella risk på en rimlig nivå
- tillförsäkra ägaren direktavkastning genom hållbara och förutsägbara utdelningar med hänsyn tagen till bolagens framtida kapitalbehov och finansiella ställning
- på ett strukturerat sätt mäta, följa upp och utvärdera bolagens lönsamhet, effektivitet och risknivå.

De ekonomiska målen beslutas av bolagsstämman och dokumenteras i stämmoprotokollet. Beslutade ekonomiska mål gäller till dess nya eller förändrade mål beslutas av bolagsstämman.

Uppdragsmål för bolag med särskilt beslutade samhällsuppdrag

För att kunna utvärdera och följa upp hur de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs fastställs i relevanta fall uppdragsmål. Syftet med att fastställa uppdragsmål för bolagen är enligt ägarpolicyen att

- säkerställa att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl
- tydliggöra kostnaden för utförandet av de särskilt beslutade samhällsuppdragen
- möjliggöra uppföljning och rapportering till riksdagen och andra intressenter
- klargöra förutsättningarna för de ekonomiska målen.

Utgångspunkter när uppdragsmål fastställs ska vidare vara dels föremålet för bolagets verksamhet, dels verksamhetens syfte, dvs. de önskvärda effekterna av bolagets verksamhet.

Eftersom ett bolags möjligheter att utföra ett särskilt beslutat samhällsuppdrag och att generera avkastning kan vara inbördes beroende ska uppdragsmål och ekonomiska mål i normalfallet tas fram samordnat. Då kan ambitionsnivån för uppdragsmålen vägas mot den kostnad i termer av påverkan på risk och avkastning som en viss nivå för ett uppdragsmål innebär. Uppdragsmål beslutas av bolagsstämman genom en ägaranvisning till bolaget.

För närvarande pågår ett arbete inom Regeringskansliet med att de bolag som har samhällsuppdrag i relevanta fall även ska få uppdragsmål.

De elva bolag som hittills har fått uppdragsmål genom den pågående översynen är Almi Företagspartner, Göta kanalbolag, Research Institutes of

Sweden (RISE), Svensk Exportkredit (SEK), SOS Alarm, Svenska rymd-aktiebolaget (Swedish Space Corporation, SSC), Svedab, Svenska Spel, Swedavia, Swedfund International och Systembolaget.

Vissa konkurrensfrågor

När det gäller frågan om att statligt ägda bolag inte ska snedvrída konkurrensen på marknader kan det nämnas att de statliga bolagen, med undantag för vad som anges nedan, lyder under samma lagar som privatägda bolag. Det handlar t.ex. om aktiebolags-, årsredovisnings-, konkurrens- och bokföringslagen samt insiderlagstiftningen och lagen om offentlig upphandling. Det finns inte några särregler för bolag med statligt ägande, fränsett att Riksrevisionen har rätt att utse revisorer i de bolag som staten har ett bestämmande inflytande i och i bolag vars verksamhet regleras i författning. I bolagsordningen anges föremålet för bolagets verksamhet, vilket har sin grund i det uppdrag som riksdagen har beslutat om. De statligt ägda bolagen, liksom privatägda bolag som är verksamma inom en viss sektor, kan exempelvis också lyda under en särskild sektorslagstiftning, t.ex. postlagen (2010:1045) och lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation.

De bolag med statligt ägande där staten direkt eller indirekt har ett dominerande inflytande omfattas av konkurrenslagen (2008:579) där konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet regleras i 3 kap. 27–32 §§. Innebörden är att en domstol kan förbjuda staten, kommuner och regioner att sälja varor och tjänster på ett sätt som begränsar konkurrensen. Konkurrensverket utreder om ett konkurrensbegränsande beteende skadar förutsättningarna för en effektiv konkurrens. Utgångspunkten för bedömningen är om konkurrensstrycket på den aktuella marknaden ökar eller minskar till följd av en offentlig aktörs beteende. Ett ökat konkurrensstryck leder till att samhällets resurser används mer effektivt. Ett minskat konkurrensstryck kan bero på att en offentlig aktör snedvrída eller hämmar förutsättningarna för en effektiv konkurrens. Konkurrensverket får väcka talan hos Patent- och marknadsdomstolen om att förbjuda staten, kommuner eller regioner att agera på ett visst sätt i samband med sin försäljning eller uthyrning av varor och tjänster. Om Konkurrensverket beslutar att inte väcka talan mot staten, kommuner eller landsting får de företag som själva berörs av förfarandet eller verksamheten väcka talan i domstol.

Vidare gäller EU:s bestämmelser om statligt stöd för allt stöd från staten till såväl statligt som privat ägda företag. Syftet med reglerna är att förhindra att en medlemsstat snedvrída konkurrensen genom stöd som stärker den inhemska industrins konkurrenskraft till nackdel för företag i en annan medlemsstat. Enligt EU:s regelverk ska den s.k. Principen om en privat aktör i en marknadsekonomi (MEOP – Market economy operator principle) tillämpas bl.a. vid kapitaltillskott i bolag med statligt ägande. Normalt har denna marknadsekonomiska investeringsprincip tillämpats om kapitaltillskott lämnas på

villkor och under förutsättningar som skulle ha accepterats av en privat investerare.

Under våren 2021 kommer riksdagen att behandla en proposition som syftar till att öka Konkurrensverkets befogenheter för att säkerställa en effektiv konkurrens (prop. 2020/21:51).

Tidigare riksdagsbehandling

Frågor som övergripande rör styrningen av de statliga bolagen, såsom de statliga bolagens ansvar för samhället, bostadsbyggande, miljö eller regionala förhållanden, har behandlats och avstyrkts av utskottet vid ett flertal tillfällen, senast hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4). Utskottet har vid samtliga tillfällen hänvisat till de regelverk som sätter ramarna för hur statliga bolag styrs. Avvikande uppfattningar har framförts i reservationer i olika typer av frågor inom detta område, bl.a. av företrädare i utskottet för Centerpartiet och Vänsterpartiet.

I sammanhanget kan även nämnas att finansutskottet våren 2020 behandlade och avstyrkte motionsyrkanden om att ändra SBAB:s uppdrag för att åstadkomma bättre service i hela landet (bet. 2019/29:FiU22). Finansutskottet framförde att SBAB har en viktig roll för att stärka konkurrensen och bidra till en sund och transparent marknad gentemot sina kunder, oavsett var i landet de bor. Finansutskottet nämnde i sammanhanget att Boverket redovisat förslag på kostnadseffektiva statliga åtgärder som underlättar finansieringen av ny- och ombyggnad av bostäder på landsbygden och att förslagen för närvarande bereds inom Regeringskansliet.

Företrädaren för Vänsterpartiet i finansutskottet reserverade sig mot utskottets förslag till beslut.

När det gäller de statligt ägda bolagens ansvar på andra områden kan nämnas att riksdagen hösten 2019 beslutade om ett tillkännagivande om att Samhalls uppdrag bör ses över (bet. 2019/20:AU4). Ett enigt arbetsmarknadsutskott framförde i sitt betänkande att Samhall sedan starten har spelat en viktig roll för många människor med olika typer av funktionsnedsättning och för den aktiva arbetsmarknadspolitiken och att det är angeläget att värna och utveckla verksamheten. Utskottet ställde sig bakom motioner om att Samhall tydligt ska vara till för dem som på grund av funktionsnedsättning står långt ifrån arbetsmarknaden. Utskottet ansåg att regeringen ska göra en översyn av Samhalls uppdrag så att Samhall återgår till sitt grunduppdrag när det gäller personer med fysisk och intellektuell funktionsnedsättning. Tillkännagivandet är ännu inte slutbehandlat.

Med anledning av en fråga från Ali Esbati (V) om olycksfall och systematiskt arbetsmiljöarbete på Samhall framhöll näringsminister Ibrahim Baylan följande i en interpellationsdebatt den 27 augusti 2020 (ip. 2019/20:440):

Regeringen ser i Samhall ett viktigt och väl fungerande verktyg för att personer med funktionsnedsättning som står utanför arbetsmarknaden och som inte kan få annat arbete eller stöd genom andra insatser ska kunna ges

möjlighet till jobb. Jag instämmer i Ali Esbatis uppfattning att det på Samhall arbetar människor med särskilda utmaningar och att det är extra viktigt med arbetsgivarens ansvar för det systematiska arbetsmiljöarbetet.

Vi följer bolaget i dessa frågor, och som ett led i att ytterligare tydliggöra vårt engagemang beslutades det på årsstämman om ett direkt uppdragsmål gällande mätning av engagemangsindex hos medarbetarna. Vi har också en dialog med bolaget kring arbetet med arbetsmiljöfrågor.

Min uppfattning är vidare att Samhall arbetar löpande med arbetsmiljön och har ett systematiskt arbetsmiljöarbete. Angående hanteringen av covid-19 har bolaget tydliga riktlinjer och har genomfört riskbedömningar på central och lokal nivå i verksamheten.

Arbetsmiljö och säkerhet ska alltid vara prioriterat och utgör ingen motsättning mot bolagets avkastningsmål och en ekonomi i balans. Målen ska dock vara realistiska och långsiktiga. Som en del i en översyn av bolagets ekonomiska mål beslutade regeringen på årsstämman i april att sänka det marknadsmässiga avkastningsmålet från 7 procent avkastning på eget kapital till 5 procent.

Utskottet har även vid ett flertal tillfällen behandlat frågor som rör statens långsiktiga ägande och förvaltning av företaget. Under det föregående riksmötet avstyrkte utskottet ett flertal motionsyrkanden om att staten bör avveckla sitt ägande i bolag som inte har ett samhällsuppdrag som är svårt för staten att klara på annat sätt eller i bolag som inte är viktiga ur ett säkerhetspolitiskt perspektiv (bet. 2019/20:NU4). Yrkandena berörde även frågor om att staten bör säkerställa en effektiv konkurrens på marknader där statligt ägda bolag verkar. Utskottet anförde bl.a. att det för staten som ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt bolagsägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Utskottet menade även att samhällsuppdrag i ett flertal av bolagen dock motiverar att staten även fortsättningsvis är en betydande bolagsägare. En avvikande uppfattning framfördes i en reservation som företrädare i utskottet för Moderaterna, Centerpartiet, Kristdemokraterna och Liberalerna stod bakom.

Under det föregående riksmötet avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att avskaffa kravet på minst 40 procent av vardera könet i statligt ägda bolags styrelser (bet. 2019/20:NU4). Utskottet anförde att det framgår av statens ägarpolicy att enhetliga och gemensamma principer för en strukturerad styrelsenomineringsprocess för bolag med statligt ägande ska tillämpas och att andelen kvinnor respektive män i styrelserna ska vara minst 40 procent. En avvikande uppfattning framfördes i en reservation av företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna.

Även motionsyrkanden om att statligt ägda bolag inte ska verka i opinionsbildande syfte avstyrktes av utskottet under det föregående riksmötet. Företrädaren för Vänsterpartiet i utskottet reserverade sig mot utskottets förslag till riksdagsbeslut.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller frågor som övergripande rör statens ägande och förvaltning av företag redovisas under följande rubriker:

- Skrivelsen
- Statens långsiktiga företagsägande
- Övergripande om förvaltning och uppdrag
- Statligt ägda företags påverkansarbete
- Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor.

Skrivelsen

Utskottet vill inledningsvis anföra att bolag med statligt ägande utgör en betydande del av det svenska näringslivet. I den statliga bolagsportföljen finns 46 hel- och delägda företag, varav två är börsnoterade. Systemet med årliga redogörelser från regeringen för företag med statligt ägande baseras på ett beslut av riksdagen 1981. Den skrivelse som utskottet behandlar i detta betänkande innefattar en redogörelse för aktiviteter som till övervägande del ägde rum före coronapandemins utbrott. Till följd av de restriktioner och beteendeförändringar som pandemin medfört har den ekonomiska aktiviteten i världen minskat kraftigt under 2020. Även i Sverige har den ekonomiska aktiviteten fallit kraftigt för att sakta återhämta sig. Eftersom de statligt ägda bolagen är en betydande del av det svenska näringslivet har dessa inte varit opåverkade av nedgången. Riksdagen har därför under 2020 beslutat om kapitaltillskott till ett flertal statligt ägda bolag för att dessa inte ska hamna på obestånd. Som utskottet vid ett flertal tillfällen framhållit är det av stor vikt att regeringen årligen lämnar en skrivelse till riksdagen med en redogörelse för företagen med statligt ägande. Detta för att riksdagen ska kunna följa utvecklingen i bolagsportföljen och regeringens förvaltning av de aktuella företagen. Mot bakgrund av coronapandemins påverkan på den statliga bolagsportföljen vill utskottet framhålla att det är än mer angeläget att regeringen fortsätter sitt arbete med att utveckla skrivelsen till både form och innehåll.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Statens långsiktiga företagsägande

Tillkännagivanden i frågor som rör statens långsiktiga företagsägande förordas i motionerna 2020/21:148 (KD), 2020/21:3228 (L) och 2020/21:3483 (M). Inriktningen i dessa motioner är att staten i princip inte bör äga företag och att regeringen därför bör titta närmare på vilka bolag som kan säljas. Utskottet vill med anledning av dessa motioner inledningsvis anföra att bolag med statligt ägande ytterst ägs av svenska folket och utgör en betydande del av svenskt näringsliv. Därför ska staten vara en aktiv ägare och en professionell förvaltare så att de statligt ägda bolagen genererar en god

avkastning till svenska folket. För staten som ägare är det centralt att de statliga bolagen bedriver sin verksamhet så att ett långsiktigt värdeskapande uppnås. Det är väsentligt att ge bolagen med statligt ägande möjlighet att utvecklas, växa och med ett balanserat risktagande skapa värde för ägaren. Den aktiva förvaltningen ska bedrivas på ett professionellt sätt med värdeskapande som ett övergripande mål.

Utskottet vill vidare framhålla att de statligt ägda bolagen ofta spelar en viktig roll i det svenska samhället, där de i ett flertal fall startat som affärsverk, affärsverksamhet i en myndighet eller statliga monopol. Därefter har verksamheterna bolagiserats för att bedrivas effektivt och för att öka förutsättningarna för konkurrensneutralitet på marknaden, dit nya privata aktörer vanligen sökt sig. Huvuddelen av bolagen med statligt ägande drivs på affärsmässiga grunder och verkar i dag på fullt konkurrensutsatta marknader, medan vissa bolag har samhällsuppdrag som är särskilt beslutade av riksdagen.

Det finns olika uppfattningar i utskottet om vilka principiella grunder som bör vara styrande för statens långsiktiga företagsägande. Utskottet vill dock framhålla det som regeringen anför i skrivelsen att det för staten som aktiv och professionell ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Utskottet noterar även att regeringen i skrivelsen anför att en ökad globalisering, teknisk utveckling och konkurrensutsättning har förändrat förutsättningarna för ett flertal av de statligt ägda bolagen. Som en konsekvens av detta har den statligt ägda bolagsportföljen förändrats betydligt över tid.

Mot bakgrund av det anförda avser utskottet att inte förorda några tillkännagivanden i linje med det som förordas i de nämnda motionerna. Dessa motioner avstyrks därmed i berörda delar.

Övergripande om förvaltning och uppdrag

Ägarna till bolagen med statligt ägande är ytterst det svenska folket. Staten måste därför vara en aktiv ägare och en professionell förvaltare så att de statligt ägda bolagen genererar en god avkastning till ägaren. För staten som ägare är det centralt att de statliga bolagen bedriver sin verksamhet så att ett långsiktigt värdeskapande uppnås. Det är väsentligt att staten ger bolagen möjlighet att utvecklas, växa och med ett balanserat risktagande skapa värde för ägaren. Den aktiva förvaltningen ska bedrivas på ett professionellt sätt med värdeskapande som ett övergripande mål.

Inriktningen för vissa delar av den övergripande förvaltningen av statligt ägda bolag berörs i flera motioner som utskottet här tar ställning till. Inledningsvis vill utskottet – i likhet med delar av det som sägs i motion 2020/21:2111 (S) – understryka att statligt ägda bolag bör agera som föredömen inom en rad områden. Utskottet vill därför framhålla att den övergripande förvaltningen under de senaste åren har utvecklats betydligt och att tydliga riktlinjer på flera områden numer finns i det dokument som anger ramarna för hur regeringens förvaltning ska gå till – statens ägarpolicy. Den

senaste ägarpolicyen beslutades av regeringen under 2020 och innehåller bl.a. nya riktlinjer när det gäller hållbart värdeskapande och strategiska mål, krav på arbetsrättsliga villkor vid inköp samt systematiskt säkerhetsarbete. Detta har redovisats i det föregående. De nya kraven innebär enligt utskottets uppfattning ett förtydligande av de ambitioner som regeringen sedan tidigare har haft när det gäller att bolagen med statligt ägande ska arbeta för bl.a. en sund och säker arbetsmiljö, respekt för mänskliga rättigheter samt goda och anständiga arbetsvillkor.

Vidare när det gäller systematiskt säkerhetsarbete ställs det i den nya ägarpolicyen krav på att bolagen ska bedriva ett aktivt och systematiskt säkerhetsarbete för att bidra till att skapa långsiktigt hållbara bolag som säkrar viktiga funktioner för samhället. Bolagen ska enligt ägarpolicyen noggrant följa säkerhetsskyddslagen (2018:585) som gäller för verksamheter – eller delar av verksamheter – som har betydelse för Sveriges säkerhet.

I ägarpolicyen – som är en bolagsrättsligt bindande ägaranvisning i statligt helägda bolag – uttrycks vidare att bolagen ska agera föredömligt inom området hållbart företagande och i övrigt agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. Utskottet menar att den nya ägarpolicyen innebär ett tydligare ramverk för regeringens ägarstyrning och kommer att skapa bättre förutsättningar för att bolagen med statligt ägande dels ska kunna agera långsiktigt, effektivt och lönsamt samt ges förmåga att utvecklas, dels att bolag i förekommande fall ska kunna utföra sina samhällsuppdrag väl.

Utskottet ser därmed ingen anledning att förorda några tillkännagivanden om att regeringen bör se över principerna för förvaltningen och tydliggöra ägarstyrningen i olika delar, vilket anförs i motionerna 2020/21:86 (V), 2020/21:143 (C), 2020/21:146 (M), 2020/21:148 (KD), 2020/21:709 (SD), 2020/21:2111 (S), 2020/21:2709 (MP) och 2020/21:2542 (C).

När det gäller sammansättningen av bolagens styrelser förordas i motion 2020/21:709 (SD) ett tillkännagivande om att regeringen bör ta bort målet om att varje styrelse ska bestå av minst 40 procent av vardera könet. Utskottet delar inte denna uppfattning och har ingen avsikt att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande. Utskottet hänvisar i stället till de utökade riktlinjer som framgår av den nya ägarpolicyen när det gäller bolagens jämställdhetsarbete. Bolagen ska därmed vara föredömen i jämställdhetsarbetet och arbeta aktivt med jämställdhet i sin verksamhet, inte minst vid tillsättningar på chefsnivå. Bolagen ska även beakta mångfaldsaspekten och arbeta för en inkluderande kultur.

I tre motioner, 2020/21:2058 (S), 2020/21:2926 (C) och 2020/21:3647 (MP), framförs olika förslag om att förvaltningen av de statliga företagen bör utformas så att bolagen på olika sätt tar ett regionalt ansvar. Bland annat förordas tillkännagivanden om att de statliga bolag vars intäkter kan ledas till naturresurser från Sápmi bör återföra en del av sin vinst till det samiska samhällslivet, och att de statliga bolagen på ett tydligare sätt bör användas i regionalpolitiska syften, bl.a. för att förbättra service samt tillföra och öka möjligheterna för att hela landet ska få tillgång till riskkapital. Som utskottet

framhållit i det föregående är den övergripande utgångspunkten för förvaltningen av de statliga bolagen att staten ska vara en aktiv ägare och en professionell förvaltare så att de statligt ägda bolagen genererar en god avkastning till svenska folket. En förutsättning för att de statligt ägda bolagen ska kunna bidra till ekonomisk effektivitet och konkurrenskraft i hela landet är att staten tillämpar en god bolagsstyrning. Som redovisats ska dessa bolag styras enligt den svenska bolagsstyrningsmodellen, vilket bl.a. innebär att de statliga bolagen associationsrättsligt styrs på samma sätt som privatägda bolag med bolagsstämman som det högsta beslutande organet. Det innebär att det är styrelsen som ansvarar för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och att bolagets ledning sköter den operationella driften av bolagets verksamhet. Bolag med statligt ägande lyder alltså som utgångspunkt under samma lagar som privatägda bolag. Vidare vill utskottet framhålla att vissa bolag dessutom har särskilt beslutade samhällsuppdrag. I dessa fall har riksdagen beslutat att bolaget i förekommande fall ska bedriva en verksamhet som syftar till att generera andra effekter än ekonomisk avkastning för ägaren. I den statliga bolagsportföljen finns bolag som exempelvis har i uppdrag att bidra till forskning och utveckling, läkemedelsförsörjning, kapitalförsörjning och upprätthållande av infrastruktur samt att skapa meningsfulla och utvecklande arbeten åt personer med nedsatt arbetsförmåga. Utskottet ser därmed inte någon anledning att förorda några riksdagsuttalanden så som föreslås i de nämnda motionerna.

De motioner som är aktuella i detta avsnitt avstyrks härmed i berörda delar.

Statligt ägda företags påverkansarbete

I motion 2020/21:86 (V) förordas ett tillkännagivande om att statligt ägda bolag och deras företrädare inte ska få vara medlemmar i intresseorganisationer som t.ex. Svenskt Näringsliv. Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt identiska förslag och då bl.a. framhållit att bolagen med statligt ägande är självständiga juridiska personer och liksom övriga svenska aktiebolag lyder under aktiebolagslagen (2005:551). Enligt aktiebolagslagen ansvarar styrelsen för bolagets organisation och förvaltningen av dess angelägenheter och ska, liksom bolagets ledning, se till bolagets bästa. Det är styrelsen som utser bolagets vd och som gör bedömningen av hans eller hennes övriga uppdrag. Detta är något som utskottet vill framhålla även denna gång. Utskottet vill samtidigt understryka att det står var och en fritt att inom ramen för regeringsformens bestämmelser om föreningsfrihet sammansluta sig med andra för allmänna och enskilda syften.

Det faktum att de statligt ägda bolagen är självständiga juridiska personer där bolagets ledning ansvarar för verksamheten är något som även kan framhållas när det gäller förslagen i motionerna 2020/21:146 (M), 2020/21:3014 (M), 2020/21:3476 (M), och 2020/21:3483 (M) om att regeringen bör ta fram riktlinjer för statligt ägda bolags kommunikationsarbete. Utskottets övergripande uppfattning att det bör ses som naturligt att de statligt

ägda bolagen, precis som andra bolag och deras företrädare, på olika sätt deltar i samhällsdebatten och därigenom bidrar till samhällsutvecklingen. Samtidigt förtjänar det att framhållas att de riktlinjer som ställs upp i statens ägarpolicy vilka dessutom utgör en bindande ägaranvisning i statligt helägda bolag anger att bolagen ska agera på ett sådant sätt att de åtnjuter offentligt förtroende. Utskottet utgår därför från att bolagen och deras representanter för fram argument och ståndpunkter i debatten som är balanserade och välgrundade.

Mot bakgrund av det anförda avser utskottet inte att förorda några tillkännagivanden i linje med det som framförs i de nämnda motionerna. Utskottet avstyrker därmed dessa motioner i berörda delar.

Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor

Som framgår av det föregående finns olika uppfattningar i utskottet när det gäller vilka principer som bör gälla för statens långsiktiga företagsägande. Enligt utskottet finns det emellertid vissa grundläggande problem med att staten äger företag. Ett tydligt sådant problem är den snedvidna konkurrensituation som ofta kan uppstå när statligt ägda bolag konkurrerar med privata företag. Hur man än ser på vilka principer som bör gälla för statens långsiktiga företagsägande kan utskottet konstatera att staten är en stor företagsägare och kommer att vara det inom en överskådlig tid. Därför vill utskottet här framhålla vikten av att staten arbetar aktivt för att upprätthålla en effektiv konkurrens på marknader där bolag med statligt ägande verkar. Utskottet menar att såväl sådana fall där statligt ägda bolag eventuellt missbrukat en dominerande ställning som slutsatser av Riksrevisionen och branschorganisationer visar att regeringen behöver arbeta för att utveckla ägarstyrningen på detta område. Grundläggande är att i de fall där bolagen har ett samhällsuppdrag ska detta utföras väl. Det är viktigt att dessa uppdrag redovisas tydligt och är styrande för bolagens verksamhet. Enligt utskottets uppfattning behöver regeringen tydliggöra att statligt ägda bolag ska vara föredömen när det gäller ledning och styrning och inte nyttja en dominerande ställning eller på annat sätt bidra till osund konkurrens. Det senaste året har bl.a. en granskning av det statligt ägda Svevia AB väckt frågor om osund affärskultur och ett eventuellt utnyttjande av dominerande ställning. Detta visar hur viktigt det är att staten genom regeringens ägarstyrning säkerställer att bolag med statligt ägande agerar som föredömen så att olämpliga beteenden inte uppstår.

Utskottet menar att regeringen därför inom ramen för bolagsstyrningen bör vidta åtgärder för att säkerställa att bolag med statligt ägande agerar så att en sund konkurrens upprätthålls och därefter återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka åtgärder man vidtagit. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

Motionerna 2020/21:143 (C), 2020/21:146 (M), 2020/21:3483 (M) och 2020/21:3500 (KD) tillstyrks därmed i berörda delar.

Statens ägande och förvaltning av vissa företag

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om dels Vattenfall AB:s uppdrag och mål, dels statens ägande av AB Svenska Spel och Postnord AB. Riksdagen avslår även motionsyrkanden om statens ägande och förvaltning av vissa andra företag. Utskottet hänvisar bl.a. till grundläggande principer för förvaltningen av företag med statligt ägande, tidigare riksdagsbeslut om kapitaltillskott samt pågående arbete och utredningar.

Jämför reservation 10 (V), 11 (M, SD, L), 12 (SD, V), 13 (M), 14 (SD), 15 (V) och 16 (KD).

Motionerna

Vattenfall AB:s uppdrag och mål

I motion 2020/21:2854 anför Lars Beckman (M) att staten som ägare av Vattenfall borde överväga att låta bolaget ha sitt huvudkontor nära sina produktionsenheter och att delar av vinsterna från vattenkraften kunde användas till att bidra till att hela Sverige ges förutsättningar att utvecklas. Motionären menar att detta skulle kunna uppnås genom att Vattenfall ges ett kommersiellt uppdrag att exempelvis samverka med universitet och högskolor i Norrland med syftet att utveckla nya energikällor.

I kommittémotion 2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) framförs att det finns en motsättning mellan bolagets lönsamhetskrav och att bolaget ska leda utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. I yrkande 5 förordas därför ett tillkännagivande om att portalparagrafen i Vattenfalls bolagsordning bör ändras så att det bl.a. tydligt framgår att bolagets verksamhet ska stå i överensstämmelse med de miljömål riksdagen antagit. I motionen framhålls vidare att det med små medel finns möjlighet för Vattenfall att återföra en del av vattenflödet i den flodfåra i Lilla Luleälven som torrlagts av bolaget, bl.a. för att återskapa fiskbeståndet och gynna både den biologiska mångfalden och lokalsamhället. Enligt yrkande 6 bör Vattenfall därför ges i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven.

Statens ägande av AB Svenska Spel

Lars Hjalmered m.fl. (M) framför i kommittémotion 2020/21:146 att den politiska huvuduppgiften på spelmarknaden är att hantera regulatoriska frågor och ta ansvar för de spelverksamheter där staten har monopol. Motionärerna ser inga skäl till varför staten långsiktigt ska äga de delar av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta spelmarknaden. I yrkande 3 förordas därför att riksdagen bör ge regeringen ett bemyndigande att minska och på sikt

avveckla detta ägande. En eventuell försäljning bör enligt motionen genomföras ansvarsfullt och affärsmässigt.

I kommittémotion 2020/21:3337 av Lotta Finstorp m.fl. (M) anförs att den nya spelmarknaden leder till att det måste finnas en tydlig gränsdragning när det gäller statens agerande via Svenska Spel. Motionärerna menar i yrkande 1 att Svenska Spel behöver delas upp i två strikt åtskilda företag där de konkurrensutsatta spelformerna koncentreras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat. När Svenska Spel delats upp i två företag finns enligt motionen inga rimliga orsaker till att staten ska verka på en konkurrensutsatt marknad. Den del av Svenska Spel som kommer att verka på den konkurrensutsatta marknaden bör därför enligt yrkande 2 säljas i nästa steg.

I motion 2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) anförs att statligt ägda bolag som inte fyller en viktig samhällsfunktion eller är av stort kulturellt värde och som agerar på en fungerande marknad, på sikt bör avyttras. Ett sådant exempel är enligt motionärerna Svenska Spel. Svenska Spel bör delas upp i två olika bolag och därefter finns inga rimliga orsaker till att staten via det ena bolaget ska verka på en konkurrensutsatt marknad. I yrkande 20 förordas därför att regeringen ska ges ett mandat att sälja de konkurrensutsatta delarna av Svenska Spel.

Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) anför i kommittémotion 2020/21:713 yrkande 1 att Svenska Spels verksamhet på den konkurrensutsatta marknaden måste separeras från bolagets övriga verksamhet och placeras i ett separat bolag. Med en sådan indelning kan de former av spel som kommer det svenska föreningslivet till del säkras, skriver motionärerna. Staten bör därefter inte vara kvar som aktör på den konkurrensutsatta marknaden och det bolag som verkar där ska enligt vad som anförs i yrkande 2 säljas.

Av kommittémotion 2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) framgår att motionärerna i grunden är principiella motståndare till att staten äger bolag som verkar på en kommersiell marknad. När det gäller Svenska Spel anförs i yrkande 5 att regeringen bör få ett mandat att på ett ansvarsfullt sätt minska och på sikt avveckla den del av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta marknaden.

Statens ägande av Postnord AB

I kommittémotion 2020/21:703 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) redogörs för de ekonomiska problem som Postnord haft under en längre tid. Motionärerna framhåller att man i Danmark beslutat att utreda en uppdelning av Postnord och att en sådan motsvarande utredning även i Sverige är högst rimlig. En utredning behövs mot bakgrund av att regleringarna delvis skiljer sig åt och för att man befinner sig i olika skeenden av en digitaliserad postgång. Regeringen bör därför skyndsamt utreda de ekonomiska och juridiska konsekvenserna av en uppdelning av bolaget och verksamheten i Postnord.

Jens Holm m.fl. (V) framhåller i kommittémotion 2020/21:1316 att det finns många anledningar till att sammanslagningen av den svenska och den danska posten till Postnord var olycklig. Inte minst har den svenska staten fått gå in med pengar för att täcka förluster i Danmark och risken finns att det händer igen. Det togs heller ingen hänsyn till de stora skillnaderna i förhållanden och förutsättningar i de två geografiskt mycket olika länderna. Postinfrastrukturen är viktig och grundläggande i ett land, skriver motionärerna, och i yrkande 5 förordar de ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda och sedan återkomma med förslag på hur den svenska postverksamheten kan separeras från den danska.

Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag

I motion 2020/21:2008 anför Maria Strömkvist (S) att Sveaskog bör engagera sig i arbetet med att utveckla besöksnäringen i området Malingsbo-Kloten och därmed leva upp till sitt nationella uppdrag att tillhandahålla dylika områden för såväl den nationella befolkningen som utländska besökare.

I kommittémotion 2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) anföras att formellt skydd av skog, t.ex. via naturvårdsavtal, biotopskydd eller naturreservat, bör ha tydliga mål för hur de avsatta områdenas naturvärden ska bevaras och utvecklas. För att möjliggöra detta framgår av yrkande 14 att motionärerna anser att ett nytt skogsbytesprogram bör inrättas för att säkerställa att skogsägare får ersättningsmark från Sveaskog.

I kommittémotion 2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M) framförs att det inte finns några starka skäl för att staten på sikt ska äga Green Cargo AB. Motionärerna framhåller dock att staten har en självklar roll i fråga om att stärka infrastruktursystemet inom såväl järnvägen som andra transportslag, men att riksdagen bör ge regeringen ett mandat att på sikt, och med strikta förbehåll, minska eller helt sälja statens ägande i Green Cargo AB. Ett tillkännagivande med detta innehåll förordas därför i motionens yrkande 3.

Ida Drougge (M) anför i motion 2020/21:1689 att flygmarknaden har utvecklats sedan SAS grundades och i är dag en globalt konkurrensutsatt marknad. Motionären anser att staten bör sälja sitt aktieinnehav i SAS AB dels för att bolag med statligt ägande per automatik agerar marknadsstörande, dels för att staten har en viktig kontrollfunktion på marknaden för flygtrafik.

Sten Bergheden (M) anför i motion 2020/21:1791 att det faktum att Sveaskog äger en betydande del av den svenska skogen hämmar utvecklingen på landsbygden. Enligt motionären skulle privata lokala skogsägare kunna utveckla skogsmarkerna på ett bättre sätt. Därför menar motionären att regeringen bör se över möjligheter att Sveaskog ökar sin försäljning av skogsmark.

Margareta Cederfelt (M) anför i motion 2020/21:3535 att telekommarknaden är en konkurrensutsatt marknad och att statens ägande i Telia Company kan ge bolaget marknadsfördelar. Telekommarknaden är dessutom kraftigt reglerad där staten fyller en viktig funktion som kontrollorgan och lagstiftare. Motionären förordar därför att regeringen ser över möjligheten att

sälja statens andelar i Telia. En försäljning av bolaget måste dock föregås av en noggrann analys av vilka åtgärder som behöver vidtas när det gäller ägande och förvaltning av kritisk infrastruktur i bolaget.

I motion 2020/21:1965 föreslår Ida Drougge (M) att riksdagen ska uppmana regeringen att sälja Sveaskog AB, företrädesvis i mindre delar så att det blir möjligt för många privata ägare att köpa bolagets skog med god arrondering som resultat. Enligt motionären bör staten ta ansvar för ett hållbart skogsbruk genom lagstiftning och kontroller, inte genom att agera storägare via Sveaskog.

I kommittémotion 2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) framhålls att statens bolagsägande under vissa omständigheter skulle kunna reduceras. Det kan vara faller när det är svårt att motivera att ett statligt ägande är till nytta för medborgarna eller av strategiskt intresse. Ett sådant fall är enligt motionärerna det helägda bolaget Lernia AB som huvudsakligen bedriver verksamhet inom bemanning, utbildning och matchning på en välfungerande marknad. I motionen anförs att det är svårt att motivera varför staten ska bidra till att snedvrider konkurrensen och konkurrera ut privata aktörer på området. Sedan längre tid finns även ett bemyndigande från riksdagen om att helt avyttra bolaget, och motionärerna begär ett tillkännagivande om att regeringen ska påbörja en försäljning av Lernia.

I kommittémotion 2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) påpekas att det trots att de finansiella målen för SJ AB reviderades för ett antal år sedan finns problem med låg tågstandard och trafikneddragningar. Motionärerna menar att avkastningskravet därför bör sänkas och begär därmed ett tillkännagivande från riksdagen om att regeringen bör se över de ekonomiska målen för SJ så att avkastningskravet sänks.

I kommittémotion 2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) förordas att staten som ägare av Telia bör verka för att bolaget delas upp i två delar – it-infrastruktur och telekomverksamhet. Motionärerna anför vidare att riksdagen i ett sådant fall bör ge regeringen ett bemyndigande att avyttra ägandet i telekomverksamheten.

Eric Palmqvist m.fl. (SD) framhåller i kommittémotion 2020/21:701 att ett led i att säkerställa att LKAB även framgent har förutsättningar att vara en stark aktör är bolagets möjligheter att genom prospektering säkerställa tillgången till brytbar malm. I motionens yrkande 6 begärs ett tillkännagivande om att LKAB därför bör få reviderade ägardirektiv som syftar till att understryka vikten av att bedriva fortlöpande prospektering.

Patrick Reslow m.fl. (SD) framför i kommittémotion 2020/21:1937 att RISE är statens ägarbolag för delägande i svenska industriforskningsinstitut. Syftet är att förnya och förstärka institutens roll i det svenska innovationssystemet. Motionärerna säger sig vara öppna för att RISE som ett led i att främja företagsnära, tillväxtdrivande forskning ska kunna utöka sin verksamhet och utveckla kvaliteten i sina satsningar. Ett tillkännagivande med en sådan innebörd förordas i yrkande 11.

I kommittémotion 2020/21:2214 yrkande 4 anför Jimmy Ståhl m.fl. (SD) att Telia Company AB vid en eventuell utförsäljning av bolaget bör delas in i flera delar. De delar som innehåller samhällsviktig it-infrastruktur bör dock behållas av staten.

I kommittémotion 2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) anføres att det trots att de finansiella målen för SJ AB ändrades för ett antal år sedan finns problem med låg tågstandard och trafikneddragningar. Motionärerna menar att avkastningskravet bör sänkas för att ge bolaget bättre möjligheter till såväl nyinvesteringar som expansion av verksamheten. I yrkande 15 begärs ett tillkännagivande från riksdagen om behovet av sänkta finansiella mål för SJ.

När det gäller förvaltningen av Sveaskog framgår av motion 2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD) att regeringen bör kräva att Sveaskog avyttrar sitt innehav i bolaget Sunpine som producerar förnybar diesel baserad på tallolja (hydrovegetabilisk olja, HVO). Motionären anför att användning av HVO genererar mer utsläpp än användning av motsvarande fossil diesel.

I motion 2020/21:2885 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 föreslås att riksdagen uppmanar regeringen att sälja sitt aktieinnehav i SAS AB. Som skäl anges dels att flygmarknaden präglas av stark konkurrens och inte bör störas av statliga aktörer, dels att det inte är rimligt att staten äger ett bolag som man också ska övervaka. Liknande resonemang förs av motionären när det gäller statens ägande i Orio, Telia Company, Bilprovningen och Lernia. I yrkandena 2–4 och 6 i motionen förordas tillkännagivanden om att staten bör minska eller avveckla sitt ägande i dessa bolag.

I kommittémotion 2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) förordas i yrkande 7 ett tillkännagivande om att det statliga ägandet av skogsområden bör samlas i ett bolag. Motionärerna menar att det nya skogsbolaget bör ha ett hållbart brukande av skogens resurser, inte avkastning, som främsta mål. Enligt motionen medför dagens vinstkrav att det blir svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen. Regeringen bör även, enligt yrkande 8, omarbota ägardirektiven för de bolag med statligt ägande som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod, skriver motionärerna. Motionärerna framför även att en god skogsförvaltning är en stor del i ett mer hållbart samhälle och att en marknadsmässig skogsutförsäljning gör detta svårt. Sveaskog bör därför, enligt motionärerna, upphöra med markförsäljningsprogrammet och i stället öka sitt innehav av skog. Tillkännagivanden med denna innebörd föreslås i yrkandena 9 och 10.

Motionärerna framför vidare att SBAB i stället för att avveckla sin utlåning till stora delar av landet borde komplettera marknadens bristande utlåning på landsbygden. I yrkandena 11–13 förordas därför tillkännagivanden om dels att regeringen bör ändra ägardirektiven på så sätt att SBAB ska åläggas att upprätthålla god service och goda villkor i hela landet och därigenom bli ett samhällsnyttigt företag, dels att banken bör få i uppdrag att se över hur den kan bidra till att finansiera lån för företag på landsbygden och vilka särskilda aspekter som då bör beaktas, och dels att SBAB bör få i uppdrag att aktivt

arbeta med att utveckla lösningar och produktutveckling för små och medelstora företag i syfte att utgöra ett komplement till marknaden och stödja hållbara investeringar.

I kommittémotion 2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) anförs att Naturvårdsverket har konstaterat att det behövs särskilda insatser för att bevara stora naturskogar som i dag förvaltas av de statliga skogsförvaltarna och att ett nytt Sveaskogsprogram med ersättningsmarker behövs. I yrkande 13 förordas ett tillkännagivande om att regeringen bör se till att en strategi presenteras med nödvändiga anslagsmedel samt ersättningsmarker från Sveaskog för att säkerställa att de fjällnära skogarnas natur- och kulturvärden långsiktigt bevaras. I motionens yrkande 15 framförs vidare att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål. Enligt motionen medför dagens vinstkrav att det blir svårt för ett statligt bolag eller en statlig förvaltare att avstå produktiva skogar till andra intressen.

Magnus Oscarsson m.fl. (KD) framhåller i kommittémotion 2020/21:2808 att Sveaskog bör få ett nytt markförsäljningsprogram. Uppdraget bör enligt yrkande 76 medföra att Sveaskog ska sälja 30 000 hektar produktiv skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken.

I motion 2020/21:2730 anför Rebecka Le Moine (MP) att Sveaskogs uppdrag ger för stort utrymme för tolkningar och att hållbarhet och miljöhänsyn då får stå tillbaka för affärsmässighet. Därför måste Sveaskog få ett tydligare uppdrag och en omskriven bolagsordning som möjliggör en snabb accelerering av skydd för och hållbart brukande av skogen. Mot denna bakgrund vill motionären att riksdagen i enlighet med yrkandena 1 och 2 ska tillkänna för regeringen att Sveaskogs bolagsordning bör kompletteras med ett krav på att verksamheten ska bedrivas inom ramen för miljö kvalitetsmålet Levande skogar och att Sveaskogs mål för skyddade områden om 20 procent (exklusive naturhänsyn i produktionsskogen) ska vara ett minimikrav som utgår från naturvärden, med en god geografisk spridning. Motionären vill även att riksdagen tillkännager att Sveaskog bör ges ett ägardirektiv där det tydliggörs att bolaget ska vara föregångare i hållbart skogsbruk och visa stor naturhänsyn, bl.a. genom utveckling av ett ekosystembaserat, hyggesfritt skogsbruk och att Sveaskog ska offentliggöra sina naturvärdesinventeringar. Förslag med den inriktningen finns i yrkandena 3 och 4. I motionen framhålls vidare att Sveaskog säljer dagslicenser för jakt på sina marker på småvilt av olika jägare varje dag utan uppföljning, vilket utarmar det vilda djurlivet i dess habitat. Det framgår även av yrkandena 5–7 i motionen att motionären anser att Sveaskog i de fall bolaget säljer jaktlicenser eller kvoter för jakt bör låta jakten anpassas efter tillgången på vilt, att Sveaskog ska respektera det strikta skyddet för arternas viloplats och fortplantningsområden för de arter som finns omnämnda i artskyddsförordningen, samt att bolaget årligen i årsredovisningen ska ha ett krav på sig att ange hur den avverkade volymen skog sänkt värdet på statens skogar i förhållande till vad motsvarande virkesvolym är värd på rot.

Vissa kompletterande uppgifter

Försäljningsbemyndiganden

Regeringen har för närvarande fått bemyndiganden från riksdagen att förändra statens ägande i följande bolag:

- Bilprovningen (prop. 2009/10:54, bet. 2009/10:NU10)
- Lernia (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:NU1)
- Metria (prop. 2016/17:181, bet. 2016/17:NU24)
- Orio (prop. 2012/13:99, bet. 2012/13:FiU21)
- SAS (prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35).

Green Cargo AB

Green Cargo AB (Green Cargo) är ett statligt helägt bolag som bedriver godstransporter på järnväg. Bolaget har omkring 1 800 anställda och hade under 2019 en omsättning på 4,3 miljarder kronor. Genom bolagets transportnätverk körs varje dygn omkring 400 godståg, som trafikerar omkring 300 platser i Sverige, Norge och Danmark och via samarbetspartner når stora delar av Europa. I budgetpropositionen för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24) föreslås ett kapitaltillskott till Green Cargo om upp till 1,4 miljarder kronor. I propositionen anförts att Green Cargo under längre tid haft bristande lönsamhet och därför har genomfört flera besparingsprogram. Den svaga marknadsutvecklingen, ökade kostnader för infrastruktur samt bristande intern effektivitet har dock inneburit fortsatta lönsamhetsproblem, vilket har begränsat bolagets investeringsutrymme. Under 2018 initierades ett åtgärdsprogram för att åstadkomma nödvändiga resultatförstärkningar per 2022. Minskade volymer under 2018 och 2019 har dock resulterat i betydande förluster för bolaget, vilket förvärrats av den pågående pandemin. Detta har lett till en försämrad soliditet, risk för en akut brist på eget kapital och i förlängningen risk för obestånd. I budgetpropositionen anför regeringen att den dock bedömer att bolaget har en i grunden sund affärsplan och att Green Cargo, liksom övriga aktörer inom godstransporter på järnväg, kommer att ha en viktig roll för såväl klimatomställningen som för svenskt näringsliv och dess konkurrenskraft i fortsättningen. För att stimulera transporter med järnväg avser regeringen att förlänga och vidareutveckla miljökompensationen för godstransporter på järnväg.

Regeringen har i dagsläget inget mandat av riksdagen att minska eller avveckla sitt ägande i Green Cargo.

Lernia AB

Mot bakgrund av lönsamhetsproblem i vissa statligt ägda bolag med anledning av coronapandemin fattade riksdagen våren 2020 beslut om en extra ändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62). Ett enigt finansutskott tillstyrkte regeringens förslag om att regeringen bör bemyndigas att under 2020 för anslaget 1:17 Kapitalinsatser i statligt ägda företag besluta om

kapitaltillskott på högst 150 miljoner kronor till Lernia AB (Lernia). Riksdagen beslutade i enlighet med finansutskottets förslag.

Lernia är ett statligt helägt bolag som bedriver kompetensförsörjning för arbetslivet med tjänster inom bemanning, vuxenutbildning, rekrytering, omställning samt stöd och matchning. Inom bemanningsverksamheten ligger fokus på förmedling av yrkesarbetare med kunder inom bl.a. svensk tillverkningsindustri samt lager och logistik. Inom utbildningsverksamheten är kunderna huvudsakligen Arbetsförmedlingen och kommuner. Verksamheten bedrivs på ca 60 orter över hela Sverige. I regeringens proposition anförts att Lernia efter förluster de två senaste åren har en utmanande finansiell situation, som ytterligare försvåras av den pågående pandemin. Det innebär att bolagets finansiella ställning kommer att fortsätta försvagas, vilket i förlängningen riskerar att leda till en kritisk likviditetssituation och obestånd. I propositionen bedömer regeringen dock att Lernia har en sund och lönsam affärsplan och att bolaget, liksom hela utbildnings- och bemanningssektorn, kommer att ha en viktig roll under de kommande åren för att möta behoven av kompetensförsörjning, omställning, rekrytering och matchning. Lernias finansiella situation bedöms därför på sikt successivt komma att förbättras. Regeringen bedömer dock att ett kapitaltillskott krävs för att undvika att en obeståndssituation uppstår dessförinnan. Regeringen bedömer att det föreslagna kapitaltillskottet kan förväntas generera en marknadsmässig avkastning, vilket stöds av ett utlåtande från en extern rådgivare. Kapitaltillskottet bedöms därmed vara förenligt med den marknadsekonomiska investeringsprincipen och inte utgöra statligt stöd enligt det EU-rättsliga regelverket.

Riksdagen beslutade hösten 2012 att bemyndiga regeringen att avyttra samtliga aktier i Lernia (prop. 2012/13:1, bet. 2012/13:NU1).

LKAB

Enligt § 3 i LKAB:s bolagsordning ska föremålet för bolagets verksamhet vara att eftersöka, utvinna och förädla mineraliska tillgångar samt att bedriva därmed förenlig verksamhet.

Hösten 2019, vid utskottets behandling av 2019 års redogörelse för företag med statligt ägande (bet. 2019/20:NU4), avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att LKAB:s ägardirektiv bör ha tydligare fokus på prospektering. Utskottet såg ingen anledning att göra något tillkännagivande i enlighet med det som motionärerna anförde. En avvikande uppfattning framfördes i en reservation av företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet.

Postnord AB

Postnord AB erbjuder kommunikations- och logistiklösningar inom Norden. Moderbolaget Postnord, som är ägare till dotterbolagen Post Danmark A/S och Postnord Group AB, är ett svenskt publikt bolag som ägs till 40 procent av den danska staten och till 60 procent av den svenska staten. Rösterna fördelas

50/50 mellan ägarna. Postnord är Nordens största bolag inom kommunikations- och logistik tjänster och marknaderna sträcker sig från distribution av fysiska brev och paket till delvis eller helt elektroniska tjänster. Postnord tillhandahåller rikstäckande postservice i Sverige och Danmark och hanterade 2019 ca 2,9 miljarder försändelser.

Hösten 2017 beslutade riksdagen i en extra ändringsbudget om ett kapitaltillskott till Postnord (prop 2017/18:39, bet. 2017/18:FiU28, yttr. 2017/18:NU3y). Mot bakgrund av problem med lönsamheten i bolaget kom den svenska och den danska regeringen överens om att den svenska staten skulle lämna ett kapitaltillskott med 400 miljoner kronor och att den danska staten skulle lämna ett kapitaltillskott med sammanlagt 1 800 miljoner kronor till Postnord. Ägarnas sammanlagda kapitaltillskott till bolaget uppgick därmed till 2 200 miljoner kronor, varav 1 533 miljoner kronor avsåg kostnader hänförliga till de icke marknadsmässiga uppsägnings- och pensionsvillkoren och ska belasta den danska staten. Resterande 667 miljoner kronor fördelades mellan ägarna i förhållande till deras ägarandel, med 60 procent (400 miljoner kronor) för svenska staten och 40 procent (267 miljoner kronor) för danska staten. Kapitaltillskotten påverkade inte ägarandelarna i bolaget. Ett enigt näringsutskott tillstyrkte i ett yttrande till finansutskottet regeringens proposition. Företrädare för Moderaterna, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna framhöll dock i ett särskilt yttrande att regeringen bör redovisa vilka åtgärder som vidtagits från regeringens och bolagets sida för att säkerställa att skattebetalarna inte ska behöva lösa ut Postnord ytterligare en gång.

Regeringen beslutade i oktober 2020 att en särskild utredare ska utreda möjliga finansieringsmodeller för den samhällsomfattande posttjänsten. Syftet är att klargöra hur den samhällsomfattande posttjänsten ska finansieras när den inte längre kan vara fullt ut självfinansierad. Utredaren ska bl.a. analysera möjliga finansieringsmodeller för de tjänster som bör ingå i den samhällsomfattande posttjänsten (dir. 2020:01). Däribland ska utredaren analysera modeller som utgår från finansiering genom statsstöd och upphandling av tjänsterna. Utredaren ska vidare lämna förslag på hur varje sådan finansieringsmodell bör utformas för att kunna användas i fråga om den samhällsomfattande posttjänsten samt, om det bedöms lämpligt, lämna förslag som innebär att olika tjänster i den samhällsomfattande posttjänsten finansieras på skilda sätt, och/eller att sådana tjänster i olika delar av landet finansieras på skilda sätt. Utredaren ska därtill föreslå hur finansieringen ska gå till och utarbeta nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2023.

Research Institutes of Sweden AB

Research Institutes of Sweden AB (RISE) är ett av staten helägt bolag och har uppdraget att verka för en sammanhållen svensk institutsektor och bransch-

övergripande samarbeten mellan industriforskningsinstituterna under RISE. Bolaget bildades 2009 med syftet att samla statens ägande i instituten under ett gemensamt varumärke. En konsolidering av de svenska industriforskningsinstituterna ägde rum 2016 genom att tre av institutsgrupperna, SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut, Innventia och Swedish ICT, gick samman i den nya RISE-koncernen.

RISE tillhör den grupp av statligt ägda bolag som har ett samhällsuppdrag som är beslutat av riksdagen. Uppdragsmål och ekonomiska mål fastställdes på extra bolagsstämmor i juli respektive augusti 2018.

Under föregående riksmöte avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att RISE bör ges möjligheter att utöka sin verksamhet. Utskottet ansåg inte att det var nödvändigt att förorda något tillkännagivande med denna innebörd och framhöll att uppdragsmål och nya ekonomiska mål för bolaget fastställdes under 2018. Företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet reserverade sig mot utskottets förslag.

SJ AB

SJ AB (SJ) bildades 2001 i samband med bolagiseringen av affärsverket Statens Järnvägar. SJ är den största operatören av persontrafik på järnväg i Sverige. Tågtrafiken i koncernen bedrivs främst inom moderbolaget SJ AB samt i dotterbolaget SJ Götalandståg. SJ är huvudsakligen verksam på marknaden för regionala och långväga resor. Bolaget verkar inom två typer av trafik, kommersiell trafik och upphandlad trafik (som upphandlas i konkurrens av Trafikverket eller av regionala kollektivtrafikmyndigheter). SJ driver både kommersiell trafik och upphandlad trafik på affärsmässiga grunder i konkurrens med andra tågoperatörer samt med bil, flyg och buss. SJ:s beslutade ekonomiska mål anger att avkastningen på operativt kapital ska uppgå till minst 7 procent i genomsnitt och att nettoskuldssättningsgraden ska ligga på 0,5–1,0 ggr på sikt. Utdelningen till ägaren ska långsiktigt uppgå till mellan 30 och 50 procent av årets resultat.

Utskottet har vid flera tillfällen under innevarande mandatperiod avstyrkt motionsyrkanden om att avkastningskraven för SJ måste sänkas för att bolaget ska få större utrymme att satsa på en högre kvalitet i verksamheten, senast hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4). Utskottet framhöll då att kostnaden för eget kapital är ett golv för lönsamhetsmålet, eftersom en avkastning som systematiskt understiger kapitalkostnaden innebär att värde förstörs för staten som ägare. En avvikande uppfattning framfördes i en reservation som företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna och Vänsterpartiet stod bakom.

Sveaskog AB

Sveaskog är Sveriges största skogsägare och förvaltar ca 4 miljoner hektar mark. Bolagets skogsinnehav är spritt över hela Sverige men har sin tyngdpunkt i norra Sverige. Sveaskog ska enligt bolagets nuvarande uppdrag

vara en oberoende aktör på virkesmarknaden med kärnverksamhet inom skogsbruk och verksamheten ska bedrivas på affärsmässig grund.

Riksdagen fattade våren 2010 beslut om förändrat uppdrag för Sveaskog AB (prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22). Innebörden av beslutet är att bolagets verksamhet ska bedrivas på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning. Bolaget ska vara en oberoende aktör med kärnverksamhet inom skogsbruk utan egna stora intressen som slutanvändare av skogsråvara. Sveaskog bör också kunna bedriva närliggande verksamhet om det bidrar till att öka bolagets avkastning. Sveaskog säljer framför allt timmer, massaved och biobränsle. Bolaget avsätter även 20 procent av den produktiva skogsmarken som naturvårdsareal. Inom ramen för detta har bolaget också etablerat totalt 37 ekoparker runt om i Sverige.

Sveaskog har ett samhällsuppdrag som avser ett markförsäljningsprogram som har fortlöpt sedan 2002. Uppdraget är ett resultat av två riksdagsbeslut (prop. 2001/02:39, bet. 2001/02:NU7 och prop. 2009/10:169, bet. 2009/10:NU22) enligt vilka Sveaskog genom försäljning av mark ska förstärka enskilt skogsbruk och gynna glesbygden. I det sistnämnda riksdagsbeslutet preciserades att markförsäljningarna ska fortgå till dess att 10 procent av det markinnehav Sveaskog hade vid bolagets bildande 2002 är avyttrat. Enligt den redovisning av utvecklingen av Sveaskogs samhällsuppdrag som regeringen lämnar i 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande (skr. 2019/20:140) har Sveaskog sålt 9,23 procent av marken enligt markförsäljningsprogrammet.

I sammanhanget kan nämnas att regeringen våren 2019 tillsatte en särskild utredare (lagman Agneta Ögren) som enligt kommittédirektivet (dir. 2019:46) skulle undersöka möjligheterna och lämna förslag på åtgärder för stärkt äganderätt till skog, nya flexibla skydds- och ersättningsformer vid skydd av skogsmark samt hur internationella åtaganden om biologisk mångfald ska kunna förenas med en växande cirkulär bioekonomi. Syftet med utredningen är att värna och stärka den privata äganderätten till skogen genom att stärka rättssäkerheten för markägare och företag, och säkerställa att markägare får ekonomisk kompensation för inskränkningar i ägande- och brukanderätten i den utsträckning de har rätt till. Syftet är också att belysa eventuella målkonflikter och att synergier nyttjas mellan internationella och relevanta nationella åtaganden om biologisk mångfald och en växande cirkulär bioekonomi. Utredaren ska dessutom föreslå hur incitament för hållbart skogsbruk och en förbättrad legitimitet för den förda skogs- och miljöpolitiken kan skapas. Förslagen ska sammantaget främja en växande skogsnäring och hållbar skoglig tillväxt med god och säkerställd tillgång till nationell biomassa från den svenska skogen. Utredaren genomförde arbetet under namnet Skogsutredningen.

I november 2020 redovisade utredaren betänkandet Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73) till regeringen. Flera förslag som utredaren för fram rör Sveaskog, och betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utskottet har under den senaste mandatperioden behandlat och avstyrkt ett flertal motionsyrkanden som rör statens ägande av Sveaskog samt bolagets uppdrag, mål och verksamhet. Vid det senaste tillfället när sådana frågor behandlades – hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4) – hänvisade utskottet till dels att det inte finns något försäljningsbemyndigande när det gäller Sveaskog, dels det riksdagsbeslutade uppdraget som för närvarande är styrande för Sveaskog, dels att verksamhetsfrågor är något för bolagets ledning att avgöra. Avvikande uppfattningar i olika delar framfördes i reservationer av företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna, Vänsterpartiet och Kristdemokraterna.

AB Svenska Spel

En ny spelreglering trädde i kraft den 1 januari 2019 (prop. 2017/18:220, bet. 2017/18:KrU8 och bet. 2017/18:FiU45), vilket bl.a. ledde till att ensamrätten för vissa spel har upphört, att ett licenssystem har införts och att nya skatte regler gäller. Med licensen följer också ett utökat konsument- och spelansvar när det gäller bl.a. kundregistrering, marknadsföring, bonusar och spelgränser. Spelverksamhet ska enligt den nya regleringen vara lämplig ur allmän synpunkt samt bedrivas på ett sunt och säkert sätt, under offentlig kontroll. Det ställs krav på ett starkt konsumentskydd, och de negativa konsekvenserna av spelande ska begränsas.

Spelmarknaden har genom den nya lagen delats upp mellan en fullt konkurrensutsatt del, som främst omfattar spel online och vadhållning, en del som förbehålls spel för allmännyttiga ändamål, som främst omfattar lotterier och bingo, samt en del som förbehålls staten, som omfattar de statliga kasinona och spel på värdeautomater. För att anordna spel krävs en licens som utfärdas av den nyligen inrättade myndigheten Spelinspektionen. Det innebär att alla bolag som tillhandahåller spel till kunder i Sverige numera omfattas av samma regler och tillsyn.

Koncernen Svenska Spel är organiserad i tre affärsområden med separata spelkonton och kunddatabaser. AB Svenska Spel har beviljats licens för lotterier samt licens för spel på värdeautomater, dotterbolaget Svenska Spel Sport & Casino AB har beviljats licens för kommersiellt onlinespel och vadhållning och Casino Cosmopol AB har beviljats licens för spel på landbaserade kasinon.

Svenska Spel har i den delen av spelmarknaden som är förbehållen staten fått i uppdrag att erbjuda

- spelverksamhet på fysiska kasinon
- spel på värdeautomater på andra platser än kasino.

Enligt det samhällsuppdrag som är beslutat för AB Svenska Spel ska bolaget bl.a. iaktta särskild måttfullhet avseende marknadsföring av spelverksamheten till konsument. Marknadsföringen av de nyssnämnda spelen ska vara måttfull och ha en inriktning som är socialt ansvarstagande så att den inte uppfattas som påträngande. Bolaget ska även följa utvecklingen av problem relaterade

till överdrivet spelande och vidta åtgärder för att motverka dessa. År 2019 fastställdes uppdragsmål för Svenska Spel.

Våren 2018 beslutade regeringen att ge en särskild utredare (riksdagsledamot Anna-Lena Sörenson) i uppdrag att bl.a. annat utreda några centrala marknadsfrågor vid omregleringen av spelmarknaden som inte slutbehandlades i propositionen En omreglerad spelmarknad (prop. 2017/18:220). Enligt kommittédirektiven skulle uppdraget redovisas senast den 31 oktober 2020 (dir. 2018:47), men det har förlängts till den 16 december 2020 (dir. 2020:77). Uppdraget utvidgades den 25 april 2019, då utredningen fick i uppdrag att lämna förslag till ytterligare begränsningar av marknadsföringen av spel (dir. 2019:18).

Av direktiven framgår att AB Svenska Spels anpassning till den omreglerade spelmarknaden samt hästnäringens och idrottsrörelsens ekonomiska förutsättningar är av betydelse för genomförandet av en omreglerad spelmarknad. Utredaren ska bl.a. redogöra för hur uppdelningen av Svenska Spel har genomförts, se över bolagets roll efter uppdelningen av dess verksamhet i en del som bedrivs med ensamrätt och en del som är konkurrensutsatt, överväga och redovisa vilka eventuella ytterligare åtgärder som bedöms nödvändiga för att bolagets omstrukturering ska vara förenlig med gällande rätt, samt föreslå eventuella förtydliganden av det uppdelade bolagets roll i respektive marknadssegment enligt den nya spelregleringen.

Den 14 december överlämnade utredaren betänkandet Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77) till regeringen. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Hösten 2019 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om att Svenska Spel bör delas upp och att den del som verkar på den konkurrensutsatta marknaden därefter ska säljas (bet. 2019/20:NU4). Utskottet såg vid detta tillfälle inga skäl att förorda några tillkännagivanden om att förändra statens ägande av Svenska Spel. En annan uppfattning framfördes i en reservation som företrädare i utskottet för Moderaterna, Sverigedemokraterna och Liberalerna ställde sig bakom.

Telia Company AB

Under hösten 2019 slutfördes Telia Companys förvärv av bolaget Bonnier Broadcasting AB från Bonnier AB. Bonnier Broadcasting är ett av Nordens största tv-bolag och innefattar såväl reklam-tv via ägande av TV4 AB som betal-tv via bolaget C More Entertainment AB. Även finska MTV ingår i Bonnier Broadcasting. Bolagets verksamhet är främst inriktad på att utveckla rörligt innehåll för olika plattformar.

Våren 2019 behandlade och biföll utskottet regeringens proposition Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB (prop. 2018/19:40, bet. 2018/19:NU9). Förslagen i propositionen innebar att regeringen får möjlighet att förändra statens ägande i Telia inom ramen för det återköpsprogram av aktier som bolaget avsåg att genomföra. Närmare bestämt innebär detta att

regeringen får öka statens röst- och ägarandel i Telia Company AB till högst 41,5 procent av aktierna och rösterna i bolaget, samt att därefter genom försäljning eller på annat sätt minska statens röst- och ägarandel i bolaget till lägst den nivå som gällde innan återköpsprogrammet genomfördes, dvs. 37,3 procent av aktierna och rösterna i bolaget.

Utskottet föreslog samtidigt att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen med anledning av fyra följdmotioner om att staten bör avveckla sitt ägande i Telia på sikt. Utskottet ansåg att regeringen ska genomföra en översyn av möjligheterna för staten att på sikt avyttra sitt ägande i Telia och underströk att en sådan översyn ska innefatta en noggrann analys av vilka åtgärder som kan och behöver vidtas när det gäller ägande och förvaltning av den samhällsviktiga infrastruktur som finns i bolaget. Utskottet förtydligade samtidigt att ett sådant tillkännagivande inte påverkar regeringens möjligheter att avyttra statens aktier enligt förslagen i propositionen, eller det tidigare riksdagsbeslutet om att inskränka regeringens möjligheter att avyttra aktierna i Telia. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag.

I en reservation framförde företrädare i utskottet för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet att riksdagen inte borde göra något tillkännagivande. Företrädare i utskottet för Sverigedemokraterna stod bakom utskottets förslag till riksdagsbeslut men förordade en annan motivering.

Regeringen har ännu inte återkommit till riksdagen med anledning av tillkännagivandet.

Vattenfall AB

Riksdagen beslutade i juni 2010 att godkänna att uppdraget för Vattenfall skulle förtydligas i enlighet med det som regeringen hade föreslagit (prop. 2009/10:179, bet. 2009/10:NU23). Detta innebär att Vattenfall ska generera en marknadsmässig avkastning genom att affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion. I betänkandet framhöll utskottet att en ledande position i koldioxideffektiv teknik och hållbar energiproduktion är en viktig komponent för framtida värdeskapande för Vattenfall.

Som en följd av riksdagens beslut antogs en ny bolagsordning för Vattenfall vid en extra bolagsstämma i augusti 2010. Enligt denna (3 §) är föremålet för bolagets verksamhet att generera en marknadsmässig avkastning genom att direkt eller genom dotter- och intressebolag

- affärsmässigt bedriva energiverksamhet så att bolaget är ett av de bolag som leder utvecklingen mot en miljömässigt hållbar energiproduktion
- tillhandahålla och bedriva handel med produkter och tjänster inom områden som befrämjar, stöder eller kompletterar energiverksamheten, företrädesvis inom data- och telekommunikationsområdena samt abonnemangsrelaterade produkter och tjänster
- bedriva entreprenad- och konsultverksamhet inom främst energiområdet

- äga och förvalta dels fastigheter, dels aktier och andra värdepapper med anknytning till nämnda verksamheter
- för koncernens räkning bedriva kapital- och likviditetsförvaltning samt handel med värdepapper

samt att bedriva därmed förenlig verksamhet.

Vid en extra bolagsstämma i december 2017 beslutades nya ekonomiska mål för Vattenfall. Enligt bolaget möjliggör de nya målen ökade investeringar i förnybara energislag och bidrar till bolagets långsiktiga mål att bli fossilfritt inom en generation. De nya målen innebär bl.a. ett lägre avkastningskrav och att nettoskuldssättningsgraden har tagits bort.

I samband med att Vattenfalls uppdrag förtydligades 2010 uttalade näringsutskottet vikten av att regeringen fortlöpande informerar riksdagen om Vattenfalls utveckling och verksamhet med EU:s 2020-mål som referenspunkt. Regeringen återrapporterar därför Vattenfalls utveckling i förhållande till EU:s 2020-mål i den årliga skrivelsen till riksdagen. Av skrivelsen med 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande framgår bl.a. att Vattenfall har definierat sitt syfte som ”Power Climate Smarter Living” med målet att erbjuda alla kunder klimatsmart energi och att möjliggöra ett liv fritt från fossila bränslen inom en generation.

Utskottet har vid flera tillfällen under den innevarande mandatperioden behandlat och avstyrkt motionsyrkanden som rör Vattenfalls uppdrag, mål och verksamhet, senast hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4). Då hänvisade utskottet bl.a. till bolagets gällande uppdrag, de beslutade ekonomiska målen och att frågor som rör den operativa verksamheten är frågor för bolagets ledning att besluta om. Företrädaren i utskottet för Vänsterpartiet framförde i en reservation bl.a. att det finns en motsättning mellan Vattenfalls avkastningskrav och de miljömål som beslutats av riksdagen samt att bolaget bör utreda kostnaderna för att återföra ett vattenflöde till den torrlagda flodfåran i Lilla Luleälven.

Tidigare riksdagsbehandling av frågor om vissa övriga företag

Ett enigt utskott avstyrkte hösten 2019 ett motionsyrkande om att staten bör sälja sitt aktieinnehav i Bilprovningen. Utskottet framhöll bl.a. att all försäljning av statlig egendom ska ske på affärsmässiga grunder och måste anpassas till bolagets förutsättningar och till det rådande marknadsläget så att bästa möjliga affärsmässiga utfall kan uppnås.

Våren 2010 beslutade riksdagen att bemyndiga regeringen att avyttra samtliga aktier i Bilprovningen (prop. 2009/10:54, bet. 2009/10:NU10).

Mot bakgrund av lönsamhetsproblem i vissa statligt ägda bolag med anledning av coronapandemin fattade riksdagen våren 2020 beslut om en extra ändringsbudget för 2020 (prop. 2019/20:187, bet. 2019/20:FiU62). När det gällde den del i propositionen som rörde kapitalinsatser i SAS biföll riksdagen regeringens förslag. I propositionen anfördes att effekterna av den pågående spridningen av det nya coronaviruset har haft en mycket stor påverkan på SAS.

På grund av de omfattande reserestriktionerna och den minskade efterfrågan på flygresor upphörde bolagets flygtrafik i princip under våren 2020. Företrädaren för Vänsterpartiet i finansutskottet framförde en avvikande uppfattning i en reservation.

Våren 2010 beslutade riksdagen att bemyndiga regeringen att avyttra samtliga aktier i SAS (prop. 2009/10:121, bet. 2009/10:FiU35).

Ett enigt utskott har vid flera tillfällen under innevarande mandatperiod avstyrkt motionsyrkanden om att staten ska avyttra sitt ägande i Orio, senast hösten 2019 (bet. 2019/20:NU4). Utskottet har bl.a. framhållit att all försäljning av statlig egendom ska ske på affärsmässiga grunder och måste anpassas till bolagets förutsättningar och till det rådande marknadsläget så att bästa möjliga affärsmässiga utfall kan uppnås.

Våren 2013 beslutade riksdagen att bemyndiga regeringen att avyttra samtliga aktier i Orio (prop. 2012/13:99, bet. 2012/13:FiU21).

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande när det gäller statens ägande och förvaltning av vissa företag redovisas under följande rubriker:

- Vattenfall AB:s uppdrag och mål
- Statens ägande av AB Svenska Spel
- Statens ägande av Postnord AB
- Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag.

Vattenfall AB:s uppdrag och mål

När det gäller frågor om Vattenfall AB:s uppdrag och mål och som närmare rör inriktningen för bolagets elproduktion vill utskottet inledningsvis framhålla att sådana motionsyrkanden under de senaste mandatperioderna har behandlats inom ramen för utskottets betänkande om företag med statligt ägande. Utskottet avser dock att under detta riksmöte behandla sådana motionsyrkanden senare under våren 2021 inom ramen för betänkandet om energipolitik.

När det gäller motionsyrkanden om Vattenfalls uppdrag och mål i övrigt föreslås i motion 2020/21:86 (V) att en ny portalparagraf bör införas i bolagsordningen för att verksamheten bättre ska anpassas till de miljömål som beslutats av riksdagen. I den nyssnämnda motionen förordas även att Vattenfall ska få i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven. En fråga som rör Vattenfalls verksamhet i ett annat avseende lyfts i motion 2020/21:2854 (M) där det föreslås att Vattenfall bör placera sitt huvudkontor närmare sina produktionsenheter och att bolaget i högre grad bör samverka med universitet och högskolor i Norrland med inriktning på nya energikällor. Utskottet har – som redovisats – avstyrkt liknande och identiska yrkanden

tidigare av flera anledningar: dels att riksdagen inte har för avsikt att ändra Vattenfalls gällande uppdrag, dels för att bolaget har sina beslutade ekonomiska mål, och dels för att frågor som rör den operativa verksamheten är frågor för bolagets ledning att besluta om. Utskottet vidhåller detta och har inte för avsikt att förorda några tillkännagivanden i linje med vad som föreslås i de nämnda motionerna. Därmed avstyrks de nämnda motionsyrkandena.

Statens ägande av AB Svenska Spel

I motionerna 2020/21:146 (M), 2020/21:713 (SD), 2020/21:3228 (L), 2020/21:3337 (M) och 2020/21:3483 (M) förordas tillkännagivanden om att AB Svenska Spel bör delas upp så att spelverksamheten som bedrivs på en konkurrensutsatt marknad läggs i ett bolag som därefter kan säljas. Som redovisats trädde en ny spelreglering i kraft den 1 januari 2019. Bland annat upphörde därmed ensamrätten för vissa spel, och ett licenssystem infördes. Utskottet kan konstatera att översynen av spelmarknaden inte är avslutad och att en särskild utredare nyligen överlämnade betänkandet Ökat skydd och stärkt reglering på den omreglerade spelmarknaden (SOU 2020:77) till regeringen. Som redovisats hade utredaren i uppgift att titta närmare på bl.a. hur den nuvarande separeringen av Svenska Spels verksamhet i olika delar har genomförts och hur bolaget bedrivit verksamheten i enlighet med detta. Utredaren hade även i uppdrag att överväga och redovisa vilka eventuella ytterligare åtgärder som bedöms nödvändiga för att bolagets omstrukturering ska vara förenlig med gällande rätt, samt att föreslå eventuella förtydliganden av det uppdelade bolagets roll i respektive marknadssegment enligt den nya spelregleringen. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet och utskottet ser inga skäl att föregripa denna process genom att förorda några uttalanden från riksdagen när det gäller statens ägande av Svenska Spel. De aktuella motionerna avstyrks därmed i berörda delar.

Statens ägande av Postnord AB

I ett par motioner – 2020/21:703 (SD) och 2020/21:1316 (V) – som utskottet tar ställning till i detta avsnitt förordas tillkännagivanden om att regeringen bör utreda hur de svenska och danska verksamheterna i Postnord kan separeras från varandra och hur bolaget därefter kan delas upp. Postnord har ett uppdrag som bl.a. innebär att bolaget ska bedriva en samhällsomfattande postservice knutet till bolagets tillstånd att bedriva postverksamhet. Postnord ägs i dag till 40 procent av den danska staten och till 60 procent av den svenska staten, och rösterna fördelas 50/50 mellan ägarna. Med anledning av de nämnda motionerna vill utskottet påminna om att riksdagen hösten 2017 beslutade om ett betydande kapitaltillskott till Postnord (prop. 2017/18:39, bet. 2017/18:FiU28, yttr. 2017/18:NU3y). Bakgrunden var lönsamhetsproblem i bolaget och ett enigt utskott ställde sig i ett yttrande till finansutskottet bakom regeringens förslag om att tillföra kapital till Postnord. Utskottet framförde bl.a. att en väl fungerande posthantering är en viktig del i samhällets infrastruktur. Utskottet

vidhåller denna uppfattning och vill samtidigt framhålla vikten av en stabil utveckling inom Postnordkoncernen så att en samhällsomfattande posttjänst av god kvalitet kan upprätthållas. Utskottet kan samtidigt konstatera att regeringen i oktober 2020 tillsatte en särskild utredare som har till uppgift att bl.a. se över möjliga finansieringsmodeller för den samhällsomfattande posttjänsten. Syftet är att klargöra hur posttjänsten ska finansieras när den inte längre kan vara fullt ut självfinansierad. Utskottet har inte för avsikt att på något sätt föregripa utredarens slutsatser genom att förordas att regeringen ska initiera genomgripande förändringar av Postnordkoncernen. De nämnda motionerna avstyrks därmed i berörda delar.

Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag

Coronapandemin har under det senaste året medfört att intäkterna har minskat kraftigt i flera av företagen i statens bolagsportfölj. Som redovisats har staten i vissa fall varit tvungen att skjuta till kapital för att bolagen i förekommande fall inte ska hamna på obestånd. Det gäller exempelvis Lernia AB, Green Cargo AB och SAS AB. I motionerna 2020/21:698 (SD), 2020/21:1689 (M), 2020/21:2885 (SD) och 2020/21:3489 (M) förordas tillkännagivanden om att staten bör avveckla sitt ägande i dessa bolag. I motionerna 2020/21:1965 (M) och 2020/21:2885 (SD) förordas vidare tillkännagivanden om att staten bör minska eller avveckla sitt ägande i tre andra företag, nämligen Sveaskog AB, AB Svensk Bilprovning och Orio AB. Utskottet vill till att börja med betona vikten av att skälen till varför staten äger vissa företag bör prövas kontinuerligt. Vidare vill utskottet understryka att regeringen behöver riksdagens bemyndigande för att genomföra en försäljning eller på annat sätt minska statens ägarandel i företag där staten har hälften eller mer än hälften av rösterna för samtliga aktier eller andelar. Som redovisats finns sådana bemyndiganden endast för vissa av de företag som berörs i de nyssnämnda motionerna. I övrigt vill utskottet framhålla att all försäljning av statlig egendom ska ske på affärsmässiga grunder. En eventuell försäljning av statens aktier måste därför anpassas till respektive bolags förutsättningar och till det rådande marknadsläget så att bästa möjliga affärsmässiga utfall kan uppnås. Utskottet har inte för avsikt att tillstyrka någon av de nämnda motionerna i detta extraordinära läge, vare sig när det gäller att förordas att riksdagen beslutar om nya bemyndiganden eller att regeringen går vidare med försäljningar i enlighet med vad riksdagen tidigare beslutat om.

När det gäller statens ägande i Telia Company AB förordas i motionerna 2020/21:714 (SD), 2020/21:2214 (SD) och 2020/21:3535 (M) att regeringen bör sälja hela eller delar av statens aktieinnehav i bolaget. Här vill utskottet framhålla att det våren 2019 behandlade liknande förslag (bet. 2018/19:NU9). I betänkandet föreslog utskottet att riksdagen skulle rikta ett tillkännagivande till regeringen om att staten bör avveckla sitt ägande i Telia på sikt. Utskottet ansåg att regeringen skulle genomföra en översyn av möjligheterna för staten att på sikt avyttra sitt ägande i Telia och underströk att en sådan översyn ska

innefatta en noggrann analys av vilka åtgärder som kan och behöver vidtas när det gäller ägande och förvaltning av den samhällsviktiga infrastruktur som finns i bolaget. Som redovisats fanns det olika uppfattningar i utskottet om huruvida ett tillkännagivande skulle förordas. Mot bakgrund av Telias då aviserade förvärv av andra mediebolag uttrycktes i betänkandet emellertid en gemensam uppfattning om att ett ökat statligt inflytande på den svenska mediemarknaden inte är önskvärt. Riksdagen beslutade i enlighet med utskottets förslag. Eftersom regeringen ännu inte har återkommit till riksdagen med anledning av det ovannämnda tillkännagivandet ser utskottet inga skäl att på nytt förorda några tillkännagivanden om statens ägande av Telia.

Utskottet vill vidare påminna om att det övergripande målet för regeringens förvaltning av de statligt ägda bolagen är att bolagen ska skapa värde och i förekommande fall att de särskilt beslutade samhällsuppdragen utförs väl. För att åstadkomma detta är det viktigt att ge bolagen förutsättningar och möjligheter att utvecklas och fortsätta konkurrera på sina marknader samt att staten är en aktiv, professionell ägare med fokus på långsiktigt värdeskapande. När det gäller det statligt ägda Research Institutes of Sweden AB (RISE) förordas ett tillkännagivande i motion 2020/21:1937 (SD) om att staten bör satsa på bolaget. Som framgår av det föregående är RISE ett oberoende, statligt forskningsinstitut som erbjuder unik expertis och ett hundratals test- och demonstrationsmiljöer för framtidssäkra teknologier, produkter och tjänster. Utskottet ser ingen nödvändighet av att förorda något tillkännagivande så som föreslås i den nämnda motionen och vill i sammanhanget framhålla att uppdragsmål och nya ekonomiska mål för bolaget fastställdes under 2018.

Ett annat företag som berörs i en motion – 2020/21:701 (SD) – är det statligt ägda gruv- och mineralbolaget LKAB. I motionen begärs ett tillkännagivande om att bolagets ägardirektiv ska ändras så att vikten av fortlöpande prospektering tydliggörs. Utskottet har behandlat likalydande motionsyrkanden vid upprepade tillfällen och då uttalat att prospektering är en fråga som rör bolagets operativa verksamhet och inte är en fråga för riksdagen att avgöra. Utskottet vidhåller denna uppfattning och ser ingen anledning till att bolagets uppdrag behöver ändras för att bolaget ska kunna tillgodose det som motionärerna begär.

Förslag om att ändra SJ AB:s ekonomiska mål har utskottet behandlat och avstyrkt tidigare. Likalydande motionsyrkanden framförs här i motionerna 2020/21:707 (SD) och 2020/21:2217 (SD). Som redovisats har utskottet tidigare bl.a. påmint om att en viktig utgångspunkt för de ekonomiska målen är ägarens kostnad för eget kapital. Det är denna kostnad som ytterst avgör om staten som ägare får en rimlig och marknadsmässig kompensation för det risktagande som ägandet i ett bolag innebär. Utskottet har inte ändrat uppfattning och ser inga skäl att förorda att SJ:s beslutade ekonomiska mål ändras.

Utskottet har i det föregående avstyrkt motionsyrkanden om att de statligt ägda bolagen bör ta ett större regionalt ansvar och hänvisade bl.a. till att bolagen är självständiga juridiska personer som styrs av aktiebolagslagen, och att ett samhällsuppdrag från riksdagen behövs om ett bolag ska generera andra

effekter än ekonomisk avkastning till ägaren. Utskottet har ingen avsikt att i detta syfte förordna några tillkännagivanden om vare sig SBAB:s uppdrag eller verksamhet, såsom förordas i motion 2020/21:86 (V).

Till sist vill utskottet framföra sin uppfattning när det gäller förvaltningen av Sveaskog AB. I ett flertal motioner – 2020/21:86 (V), 2020/21:550 (SD), 2020/21:1311 (V), 2020/21:1791 (M), 2020/21:2008 (S), 2020/21:2730 (MP), 2020/21:2808 (KD), och 2020/21:3356 (M) – förordas tillkännagivanden om bolagets uppdrag, mål och verksamhet. Här berörs bl.a. Sveaskogs markför-säljningsprogram, att bolaget bör stå för ersättningsmarker och att utgångspunkten för Sveaskogs verksamhet bör vara en annan än affärsmässighet. I motionerna finns även yrkanden som rör såväl Sveaskogs sätt att operativt bedriva sin verksamhet som att staten bör samla all sin skog i ett bolag och driva detta bolag i enlighet med andra principer än affärsmässighet.

Utskottet kan konstatera att Sveaskog är Sveriges största skogsägare och vill med anledning av de nyssnämnda motionerna framhålla att bolaget därmed är en viktig del i den svenska skogspolitiken. Utskottet kan även konstatera att Sveaskogs nuvarande uppdrag, som riksdagen beslutade om 2010 innebär att bolaget ska bedriva sin verksamhet på affärsmässig grund och generera marknadsmässig avkastning. Bolaget ska enligt uppdraget vara en oberoende aktör med kärnverksamhet inom skogsbruk utan egna stora intressen som slutanvändare av skogsråvara. Sveaskog bör också kunna bedriva närliggande verksamhet om det bidrar till att öka bolagets avkastning. Utskottet vill även påminna om att uppdraget innefattar ett samhällsuppdrag om att Sveaskog ska sälja en del av sitt markinnehav för att förstärka enskilt skogsbruk och gynna glesbygden. Detta samhällsuppdrag ligger till grund för bolagets s.k. markför-säljningsprogram. Utöver detta vill utskottet framhålla att en översyn av den svenska skogspolitiken för närvarande pågår. Som nämnts är Sveaskogs verksamhetsinriktning en viktig del i hur förvaltningen och brukandet av den svenska skogen kommer att se ut framöver. Som redovisats lämnade Skogsutredningen under hösten 2020 sitt betänkande Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73) till regeringen. Förslagen i betänkandet, som i flera fall berör Sveaskog är viktiga utgångspunkter för det fortsatta arbetet med att utveckla skogspolitiken i stort. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet och utskottet vill inte på något sätt föregripa arbetet med att förordna några tillkännagivanden som rör Sveaskogs uppdrag och mål eller för den delen bolagets verksamhet i övrigt.

Samtliga motioner som är aktuella i detta avsnitt avstyrks härmed i berörda delar.

Reservationer

1. Statens långsiktiga företagsägande, punkt 2 (M, KD, L)

av Lars Hjalmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Camilla Brodin (KD), Joar Forssell (L) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 1,
2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkandena 1–3 och
2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 19.

Ställningstagande

Vår principiella uppfattning är att statens uppgift normalt bör vara att ange de ramar och regler som ska gälla för näringslivet och företagen, inte att äga och driva bolag. Staten bör därför minska eller avveckla sitt företagsägande om sådana förändringar leder till bättre fungerande marknader eller en mer effektiv samhällsservice. Regeringen bör enligt vår mening därför agera för att avveckla statens ägande i bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller som är viktiga från en strategisk och säkerhetspolitisk utgångspunkt.

Ett första steg i en sådan riktning bör enligt vår uppfattning vara att regeringen tillsätter en granskningskommission som ser över vilken samhällsnytta de statligt ägda bolagen med samhällsuppdrag bidrar med samt vilka bolag som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga. Översynen bör dessutom innehålla en analys av på vilket sätt dessa bolag konkurrerar med privata företag. Kommissionen bör därefter lämna förslag till regeringen hur den kan jobba vidare med frågor om statens ägande och förvaltning av företag. Granskningskommissionens slutsatser bör även redovisas för riksdagen.

Det övergripande målet för detta arbete bör dock inte vara att staten ska avveckla allt företagsägande utan att bolag med statligt ägande i så låg utsträckning som möjligt ska konkurrera med privata aktörer. Vår utgångspunkt är att om ett bolag inte bidrar med andra effekter än att skapa ekonomisk avkastning till ägaren bör staten i förekommande fall avveckla sitt ägande i bolaget. Dessutom bör de bolag som bedriver delar av sin verksamhet på affärsmässiga grunder samtidigt som man har ett samhällsuppdrag delas upp så att statens ägande i den kommersiella delen kan avvecklas. Vi vill understryka att sådana processer måste föregås av en grundlig analys som tydligt

redovisar vilka delar av ett bolags verksamhet som staten av exempelvis strategiska och säkerhetspolitiska skäl bör behålla kontrollen över. Vi vill till sist påpeka att all försäljning av statlig egendom ska genomföras affärsmässigt.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som här anförts och tillkännage detta för regeringen. Vid ett sådant beslut från riksdagen får motionerna 2020/21:148 (KD), 2020/21:3228 (L) och 2020/21:3483 (M) i allt väsentligt anses tillgodosedda i berörda delar. Dessa motioner tillstyrks följaktligen i dessa delar.

2. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (M, KD)

av Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Camilla Brodin (KD) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 1 och

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2 och

avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14,

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1,

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Under 2020 har coronapandemin slagit till med full kraft mot Sverige och världen. Vi kan konstatera att det svenska näringslivet har drabbats hårt när företag tappat stora delar av sina intäkter och fortfarande har kostnader för löner och lokaler. För att stötta näringslivet har riksdagen beslutat om flera stödpaket vilka vi i huvudsak ställt oss bakom. Vi vill i detta sammanhang dock påpeka att den ekonomiska nedgångens effekter på de statligt ägda företagen synliggjort stora brister i regeringens ägarstyrning. Dessa brister har

medfört att vissa av de stöd till företag som riksdagen beslutat om inte fått avsedd effekt. Ett tydligt exempel är rabatten för hyreskostnader som riksdagen beslutade om under våren 2020 med syftet att minska kostnadsbördan för företag när deras intäkter fallit kraftigt till följd av pandemin. Beklagligt nog visade det sig senare att det statligt ägda Jernhusen som äger järnvägsnära fastigheter inte genomförde någon nedsättning av hyran för sina hyresgäster. Inte förrän frågan togs upp i näringsutskottet ändrade Jernhusen inställning. Vi menar att ett sådant agerande går stick i stäv med uttalanden från regeringsföreträdare om att staten i dessa fall behöver föregå med gott exempel och med att det i ägarpolicy anges att statligt ägda företag ska agera på ett sådant sätt att de har allmänhetens förtroende. Vi vill tydligt markera att bolagen med statligt ägande måste föregå med gott exempel och att Jernhusens agerande måste betraktas som ett allvarligt övertramp som inte ligger i linje med statens intentioner att stötta det svenska näringslivet.

Mot denna bakgrund är det enligt vår uppfattning nödvändigt att regeringen analyserar styrningen av de statligt ägda företagen för att se hur den kan utvecklas och förbättras. Detta är något som vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Härmed tillstyrks motionerna 2020/21:146 (M) och 2020/21:148 (KD) i berörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

3. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2 samt

avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14,

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1,

2020/21:146 av Lars Hjälmred m.fl. (M) yrkande 1,

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och
2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Vi kan inledningsvis konstatera att många viktiga svenska samhällsfunktioner i dag bedrivs i bolagsform med staten som hel- eller delägare och att dessa bolag generellt verkar på konkurrensutsatta marknader. Vi är anhängare av ett fortsatt statligt engagemang för att bibehålla statens inflytande genom ägande. I vissa fall förvaltar bolag med statligt ägande viktiga naturresurser, och det statliga ägandet är en garant för att värdet kommer de svenska medborgarna till del. Vi ser inte utförsäljningar av statens egendom som ett ideologiskt självändamål, men det kan emellertid finnas statliga innehav som under vissa omständigheter kan reduceras då det statliga ägandet inte medför någon nytta för medborgarna. Statligt engagemang i centrala samhällsfunktioner anser vi stärker Sverige som nation vid extraordinära händelser, såsom finanskriser, handelsblockader och internationella konflikter. Om bolagen drivs enligt marknadsmässiga principer, vilket som regel bör vara fallet, stärks statens kassa genom aktieutdelning. Genom ett visst statligt ägande bibehålls också en demokratisk dimension kring vissa etiska frågor som t.ex. kan röra korruption och miljöförstöring. Politiker bör emellertid utöva inflytande över statens bolag med varsamhet, och god lönsamhet bör prioriteras högt.

När det i övrigt gäller förvaltningen av bolag med statligt ägande vill vi i detta sammanhang särskilt framhålla att vi är kritiska mot regeringens mål att andelen av vardera könet i de statligt ägda bolagens styrelser ska vara minst 40 procent. Vi motsätter oss alla former av sådan kvotering och s.k. positiv särbehandling på grund av kön och anser att all förekomst av detta inom ramen för offentlig verksamhet bör upphöra. Vi menar att varje individ ska bedömas utifrån sina personliga egenskaper, och vägen dit kan aldrig gå genom särbehandling på grund av kön. Utöver det faktum att all s.k. positiv särbehandling av en grupp samtidigt är negativ särbehandling av någon annan förstärker en sådan behandling synen på människor som representanter för en grupp snarare än representanter för sig själva. Det nuvarande målet innebär dessutom att regeringen följaktligen måste anse att det är för många kvinnor i bolagsstyrelserna för exempelvis Almi, Samhall och Svensk Exportkredit. Vi anser därför att målet om en jämn könsfördelning i de statligt ägda bolagens styrelser ska tas bort.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som vi här har anfört och tydliggöra dessa ståndpunkter i ett tillkännagivande till regeringen. Motion 2020/21:709 (SD) tillstyrks därmed. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

4. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (C)

av Peter Helander (C) och Per Schöldberg (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1 och

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13 och

avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14,

2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1,

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2,

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Statens bolagsportfölj består i dagsläget av 46 bolag varav knappt hälften bedriver sin verksamhet i enlighet med särskilt beslutade samhällsuppdrag. Ägaren staten styr bolagen genom riksdagens uppdrag och regeringens ägar-policy som innehåller riktlinjer för hur ekonomiska mål, uppdragsmål och strategiska mål beslutas i förekommande fall. I grunden anser vi att statens bolag förvaltas väl men vill ändå påpeka att samhällsutvecklingen kräver ständiga förbättringar av förvaltningen och att ett aktivt ägande därför är helt centralt.

Precis som företrädare för Centerpartiet i utskottet framhållit tidigare under innevarande mandatperiod anser vi att det inte är en kärnuppgift för staten att äga och driva företag, men att det i vissa fall kan vara motiverat. Det finns enligt vår mening en grundläggande problematik med statligt företagsägande eftersom staten samtidigt som den är ägare även är lagstiftare och således beslutar om de regler som gäller på en viss marknad. Vi har i det föregående ställt oss bakom utskottets ställningstagande när det gäller statens långsiktiga företagsägande där utskottet framhåller att det för staten som aktiv och professionell ägare ingår att pröva skälen för fortsatt statligt ägande liksom att överväga bolagens olika uppdrag och inriktning. Vi förutsätter att staten, när

förutsättningarna finns, därför prövar sitt ägande av bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag eller som inte är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga. Vi kan dock konstatera att staten är en stor bolagsägare och kommer att fortsätta att vara det inom överskådlig tid. Därför är det viktigt att ägaren driver sina företag på ett långsiktigt professionellt, värdeskapande och hållbart sätt. Vi vill även påpeka att det är viktigt att de samhälleliga vinsterna som bolag med samhällsuppdrag genererar tydligt redovisas och är styrande för verksamheten i dessa bolag.

Vidare medför den statliga bolagsportföljens storlek att bolagen på många olika sätt berör och påverkar både människors och företags vardag i hela landet. Det handlar exempelvis om gruvdrift, skogsbruk, fastighetsinnehav och tillgång till riskkapital. Det är därför viktigt att de som ytterst äger bolagen, dvs. det svenska folket, känner att bolagen för öppna dialoger om viktiga beslut som exempelvis rör stora investeringar, arrenden eller andra typer av avtal som får stor inverkan på människor och företag. Vi menar att denna typ av beslut som fattas av bolag som ägs av staten bör upplevas som rättvisa och transparenta. Annars riskerar statens ägande och förvaltning av bolag som är viktiga för hela landet att ifrågasättas. En öppen och transparent dialog från bolagens sida är även viktig för att skapa förståelse för att bolagens verksamheter och beslut i många fall är komplexa och innefattar svåra avvägningar. Enligt vårt sätt att se det bär bolagen här ett stort ansvar i dialogen med medborgarna när det gäller deras verksamheter och beslut. Det gäller i synnerhet i tider med kraftig ekonomisk nedgång då även de statligt ägda bolagens kraft och förmåga att uppfylla ägarens ekonomiska mål, uppdragsmål och strategiska mål sätts på prov.

Vidare vill vi framhålla att de statligt ägda företagen på ett övergripande plan på ett bättre sätt bör verka för att hela landet ska leva. Ett tydligt exempel på att så inte är fallet är att det råder en stor obalans i hur riskkapital fördelas i Sverige. Samtidigt som den absoluta merparten av riskkapitalet i landet går till de tre storstadsregionerna är det bara en liten del av riskkapitalet som kommer företag med kvinnor som grundare till del. Storstadskoncentrationen gäller även mer informella investeringar som gjorts av s.k. affärsänglar och privatpersoner. För att förbättra möjligheterna för entreprenörer i hela landet att locka till sig riskkapital spelar statliga aktörer en viktig roll. Vår grunduppfattning är att hela landet ska leva, men tyvärr ser vi att de finansieringsmöjligheter som erbjuds av statliga aktörer på flera områden försvunnit från landsbygden. Nedläggningen av Inlandsinnovation och bildandet av statens riskkapitalbolag Saminvest har hittills inneburit en koncentration av statligt riskkapital i storstadsområden. Utvecklingen på detta område har enligt vår uppfattning inte gått i rätt riktning.

Mot bakgrund av det anförda anser vi, i likhet med det som anförts i motionerna 2020/21:143 (C) och 2020/21:2926 (C), att riksdagen i ett tillkännagivande bör uppmana regeringen att göra en översyn av statens ägarpolicy när det gäller statligt ägda företags arbete med social hållbarhet. Detta för att öka transparensen, förståelsen, tilltron och respekten för de komplexa

beslut som statens bolag tar. I tillkännagivandet bör riksdagen även, mot bakgrund av det anförda, uppmana regeringen att se över hur det regionala ansvaret hos bolag med statligt ägande kan tydliggöras och stärkas.

De nämnda motionerna tillstyrks följaktligen i berörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

5. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14 samt avslår motionerna

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1,

2020/21:146 av Lars Hjälmred m.fl. (M) yrkande 1,

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2,

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedín (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Staten står i dag som ägare till 46 bolag med tyngdpunkt inom basindustri och energi. De flesta bolag är vinstdrivande och omkring hälften har särskilt beslutade samhällsuppdrag. Jag vill inledningsvis framföra min uppfattning att staten i högre grad än vad som nu är fallet bör använda sitt bolagsägande för att tillgodose samhällsnyttiga ändamål. Jag menar att det finns flera skäl för att staten ska vara en stark ägare – eller ha monopol – inom samhällsviktiga områden. Statligt ägande behövs som en motvikt till spekulationskapitalism och kortsiktig vinstjakt, och kraven på lönsamhet i statligt ägda bolag ska inte gå före samhällsnyttan. Bolagen med statligt ägande ska enligt min mening i stället användas aktivt för att bygga Sverige tryggare, mer jämlikt och ekologiskt hållbart samt öka konkurrenskraften inte minst för att jämna ut orättvisa skillnader mellan stad och landsbygd.

Om Sverige ska kunna hålla ihop och skapa förutsättningar för utveckling i hela landet måste det finnas likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var man bor. De statligt ägda bolagen ägs av medborgarna gemensamt och har därför enligt min mening ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service, sjukvård och andra samhällsviktiga funktioner. Jag anser därför att ägardirektiven till flera av de företag som ingår i statens bolagsportfölj behöver utvecklas med utgångspunkt i att samhällsnyttan alltid ska stå i fokus för ägarstrategin samtidigt som företagen ska bedrivas ekonomiskt effektivt. I de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statligt ägda bolagens vinstkrav anser jag att målsättningen i ägarstrategin ska ses över.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att möjligheterna till vidareförädling och ökad tillväxt inom svensk industri är stora. Både skogs-, gruv- och stålindustrin har potential att öka sin förädlingsgrad, vilket skulle öka antalet arbetstillfällen i landet, minska transporter och öka exportintäkterna. Detta är någonting som kan främjas genom en aktiv statlig styrning av de statligt ägda företagen, ökad forskning och samverkan med det övriga näringslivet.

Vidare vill jag uppmärksamma att det på senare tid har förekommit uppgifter om brister i det systematiska arbetsmiljöarbetet hos det statligt ägda Samhall AB. Det har bl.a. handlat om bristande riskbedömningar när det gäller smittspridningen av coronaviruset och att antalet olyckor som leder till sjukskrivning är mer än dubbelt så högt på Samhall som på resten av arbetsmarknaden. Jag menar att detta är ett exempel som tydligt visar att regeringen behöver göra en analys av hur de statligt ägda företagen arbetar på området hållbart företagande och hur regeringens styrning på området kan förbättras. Jag förutsätter att en sådan analys och vidtagna åtgärder därefter återrapporteras till riksdagen.

Avslutningsvis kan jag konstatera att de statligt ägda bolagen i dagsläget har en nära jämn könsfördelning i sina styrelser. Även andelen kvinnor som innehar rollen som styrelseordförande har ökat. Det är en positiv utveckling. Men engagemanget för ett jämställt näringsliv får inte stanna vid ledningsgrupperna. Jag menar att bolag med statligt ägande har ett särskilt ansvar för att ett aktivt arbete för jämställdhet ska genomsyra hela företagsstrukturen. Ett första steg i ett sådant arbete bör vara att kartlägga hur könsfördelningen inom bolagen verkligen ser ut. Det är nödvändigt att en sådan genomgång omfattar alla delar av verksamheten. Regeringen bör därför ge bolag med statligt ägande i uppdrag att senast vid utgången av 2021 återkomma med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i bolaget och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet.

Jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom det anförda och tillkännage det för regeringen. Därmed tillstyrks motion 2020/21:86 (V) i berörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

6. Övergripande om förvaltning och uppdrag, punkt 3 (L)

av Joar Forssell (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 4 och avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 1, 2, 4 och 14,

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 1,

2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 1,

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 2,

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedin (båda S),

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S) yrkande 8,

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S),

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C),

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 29,

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C) yrkande 13 och

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP) yrkande 4.

Ställningstagande

Jag har i det föregående redovisat min syn på de grundläggande principer som bör gälla för statens långsiktiga företagsägande. Jag kan dock konstatera att staten är och kommer att vara en betydande företagsägare även framöver. Mot denna bakgrund vill jag framföra att staten via sitt bolagsägande även är en stor markägare. Därför vill jag framhålla att staten i sin roll som bolagsägare bör medverka till att öka tillgången på byggbar mark. Det gäller förstås inte fall där markinnehavet har betydelse för skyddsvärda naturintressen eller annan verksamhet med samhällsnytta. På detta sätt anser jag att staten kan komplettera kommunernas ansvar att tillhandahålla byggbar mark och möjliggöra en ökad produktionstakt av bostäder och kommersiella lokaler.

Regeringen bör i enlighet med det anförda revidera ägardirektiven för de statligt ägda företag som är markägare så att de åläggs att medverka till att öka tillgången på byggbar mark. Detta är något som jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Härmed tillstyrks motion 2020/21:3228 (L) i denna del. Övriga aktuella motioner avstyrks i berörda delar.

7. Statligt ägda företags påverkansarbete, punkt 4 (M, SD)

av Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD), Eric Palmqvist (SD) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 2,
2020/21:3014 av Lars Püss m.fl. (M) yrkande 2,
2020/21:3476 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 8 och
2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 22 och
avslår motion
2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 3.

Ställningstagande

Vår uppfattning är att statligt ägda företag liksom myndigheter har kommit att ta en större plats i samhällsdebatten än vad som tidigare varit fallet. Bolagens grundläggande funktion är att verka inom ramen för ägarens direktiv. Många av bolagens verksamheter har dock utvecklats så de agerar för att påverka samhällsutvecklingen – vilket enligt vår uppfattning ibland fått orimliga proportioner. Vi vill dock understryka att yttrandefrihet, tryckfrihet och föreningsfrihet är självklara grunder som samhället bygger på, vilket självfallet även gäller de statligt ägda bolagen. Med detta sagt vill vi dock påpeka att staten har en möjlighet att i sin ägarstyrning ange en övergripande inriktning för hur de statligt ägda företagen ska agera när man väljer att delta i samhällsdebatten och påverka beslutfattare. Vi vill påpeka att regeringen har utarbetat riktlinjer exempelvis för hur de statligt ägda företagen ska bedriva sitt hållbarhetsarbete och vi menar att liknande anvisningar bör finnas för bolagens kommunikationsarbete. Vår uppfattning är att det blir djupt problematiskt när statligt ägda bolag agerar som t.ex. Systembolaget gjort när de försökt påverka riksdagens ledamöter att fatta en viss typ av beslut när det gäller s.k. gårdsförsäljning av alkohol. Den typen av övertramp visar att regeringen behöver utveckla sin ägarstyrning och tydliggöra att kommunikationsarbetet måste bedrivas på ett förtroendeingivande sätt så att bolagen inte ägnar sig åt orimlig opinionsbildning.

Riksdagen bör ställa sig bakom det anförda och tillkännage det för regeringen. Vid ett sådant beslut får motionerna 2020/21:146 (M), 2020/21:3014 (M), 2020/21:3476 (M) och 2020/21:3483 (M) anses bli

tillgodosedda i berörda delar. Dessa motioner tillstyrks därmed i dessa delar. Motion 2020/21:86 (V) avstyrks i denna del.

8. Statligt ägda företags påverkansarbete, punkt 4 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkande 3 och

avslår motionerna

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3014 av Lars Püss m.fl. (M) yrkande 2,

2020/21:3476 av Karin Enström m.fl. (M) yrkande 8 och

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 22.

Ställningstagande

Förtroendet för de statliga institutionerna är avgörande för att skapa legitimitet för den demokratiska processen. Det gäller även de statligt ägda företagen. Jag vill därför understryka att det är av särskild vikt att dessa företag agerar föredömligt och med god transparens. Det har emellertid framkommit att flera vd:ar för statligt ägda bolag, exempelvis Vattenfall, SJ och Apoteket, sitter i styrelserna för Svenskt Näringsliv och dess olika organisationer, däribland Almega och Svensk Handel. Jag menar att detta är mycket märkligt eftersom dessa organisationer har bedrivit omfattande kampanjer mot innehållet i regeringens politik. Särskilt paradoxalt blir detta förhållande när Svenskt Näringsliv uttalat sitt aktiva motstånd mot bolag med statligt ägande i sig. Jag menar att det är direkt olämpligt att näringslivets intresseorganisationer på det här sättet får en direkt gräddfil till de statligt ägda bolagen. Samhällsägda företag bör uppträda neutralt och bör därför inte vara medlemmar i dylika intresseorganisationer. Detta bör riksdagen enligt min mening ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Motion 2020/21:86 (V) tillstyrks därmed i denna del. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

9. Företag med statligt ägande och vissa konkurrensfrågor, punkt 5 (S, V, L, MP)

av Anna-Caren Säterberg (S), Mattias Jonsson (S), Monica Haider (S), Birger Lahti (V), Joar Forssell (L), Lorentz Tovatt (MP), Patrik Engström (S) och Solange Olame Bayibsa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C) yrkande 2,

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 4,

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 21 och

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD) yrkande 35.

Ställningstagande

Konkurrenssituationen på marknader där statligt ägda företag verkar berörs i motionerna 2020/21:143 (C), 2020/21:146 (M), 2020/21:3483 (M) och 2020/21:3500 (KD). Vi vill mot bakgrund av de tillkännagivanden som förordas i dessa motioner framhålla att bolag med statligt ägande lyder under samma lagar som andra bolag. Det gäller inte minst konkurrenslagen (2008:579). Här vill vi särskilt framhålla att bolag där staten direkt eller indirekt har ett dominerande inflytande träffas av konkurrenslagens bestämmelser om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Enligt dessa regler kan en domstol förbjuda staten, kommuner och regioner att sälja varor och tjänster på ett sätt som begränsar konkurrensen. Som redovisats i det föregående omfattar EU:s bestämmelser om statligt stöd även statligt ägda bolag. En medlemsstat får t.ex. inte snedvrیدا konkurrensen genom stöd som stärker den inhemska industrins konkurrenskraft till nackdel för företaget i en annan medlemsstat.

Det är ett faktum att de flesta av de statligt ägda bolagen i dag verkar på fullt konkurrensutsatta marknader. Vi vill därför på ett övergripande plan framhålla att det är viktigt att dessa bolag konkurrerar på samma villkor som andra bolag och agerar långsiktigt, effektivt och lönsamt samt ges en förmåga att utvecklas. Ett viktigt verktyg i bolagsstyrningen för att förhindra att statligt ägda bolag snedvrیدer konkurrensen är utformningen av bolagens ekonomiska mål. Dessa tas fram med utgångspunkt i att bolaget i förekommande fall ska generera en marknadsmässig avkastning, något som minskar risken för en snedvrیدen konkurrenssituation. I de fall bolag med statligt ägande ska tillgodose andra syften än att generera ekonomisk avkastning till ägaren behövs att riksdagen har beslutat om ett samhällsuppdrag för bolaget i fråga.

Vi vill avslutningsvis framhålla att väl fungerande och effektiva marknader är en grundläggande förutsättning för att säkra och stärka konkurrenskraften

hos svenska företag. En fungerande konkurrens är vitalt för tillväxt, fler jobb och ökad välfärd och konkurrensen måste självfallet fungera även på marknader där bolag med statligt ägande verkar. Som framgår av det föregående finns både lagstiftning och verktyg inom ägarförvaltningen som syftar till att säkerställa att så är fallet. Vi vill även framhålla att Konkurrensverket i sammanhanget har en mycket viktig tillsynsfunktion i och med sitt uppdrag att bl.a. arbeta för en effektiv konkurrens i privat och offentlig verksamhet, samt påminna om att en proposition om ökade befogenheter för Konkurrensverket kommer att behandlas av riksdagen under våren 2021.

Vi anser därmed att riksdagen inte bör göra något tillkännagivande i enlighet med de förslag som framförs i de nämnda motionerna. Dessa motioner avstyrks således i berörda delar.

10. Vattenfall AB:s uppdrag och mål, punkt 6 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 5 och 6 samt
avslår motion
2020/21:2854 av Lars Beckman (M).

Ställningstagande

När det gäller Vattenfall AB vill jag framföra att bolagets lönsamhetskrav bör stå i bättre samklang med de miljömål som riksdagen har fastställt. Bolaget är helägt av staten och regeringen bör därför se till att Vattenfall för in följande portalparagraf i bolagsordningen:

Vattenfall ska fortsätta att vara ett helstatligt bolag. Vattenfall och dess dotterbolag ska bedriva energiproduktion som står i överensstämmelse med de av riksdagen antagna miljömålen. Vattenfall ska vara det ledande energiföretaget i omställningen till en ekologisk och ekonomiskt affärsmässigt uthållig energiförsörjning inom samtliga de geografiska områden där bolaget är verksamt. Vattenfall ska genomföra en övergång till hållbar energiproduktion baserad på förnybara energikällor.

Jag vill i sammanhanget påpeka att det med relativt små insatser går att kombinera en stark energiproduktion med biologisk mångfald och uppsatta miljömål. Ett tydligt exempel där man på ett bättre sätt skulle kunna kombinera dessa intressen är vid Letsi vattenkraftstation som ligger mellan Jokkmokk och Vuollerim som ägs av Vattenfall. För att utnyttja en högre fallhöjd och därmed öka effekten har Vattenfall tidigare valt att leda om vattnet genom en tunnel i

berget. Ett beklagansvärt resultat av denna åtgärd är uppkomsten av en av Europas längsta torrlagda flodfåror på 17 kilometer. Jag menar att det emellertid finns goda möjligheter att med relativt små medel återföra ett par procent av det totala vattenflödet ovan jord och på så sätt ge liv åt älvfåran igen. Då skulle den biologiska mångfalden och fiskbeståndet kunna återskapas, vilket skulle gynna lokalsamhället. Jag anser därför att regeringen bör se till att Vattenfall utreder investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven.

Enligt min mening är det anförda något som riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Vid ett sådant beslut får motion 2020/21:86 (V) anses vara tillgodosedd i berörda delar och tillstyrks i dessa delar. Den övriga motionen avstyrks.

11. Statens ägande av AB Svenska Spel, punkt 7 (M, SD, L)

av Lars Hjälmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD), Joar Forssell (L), Eric Palmqvist (SD) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:146 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 3,

2020/21:713 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkandena 1 och 2,

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 5,

2020/21:3337 av Lotta Finstorp m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

2020/21:3483 av Lars Hjälmered m.fl. (M) yrkande 20.

Ställningstagande

I och med omregleringen av den svenska spelmarknaden har staten fått en tydligare och viktigare roll i att utöva tillsyn över spelmarknaden än vad som tidigare varit fallet. Givet de nya regler som gäller på spelmarknaden måste det enligt vår mening finnas en tydlig gränsdragning när det gäller statens agerande, dels på den konkurrensutsatta delen, dels där det fortfarande råder monopol. Vi anser därför att AB Svenska Spels olika verksamhetsgrenar bör separeras från varandra så att spel som fortfarande är monopoliserade, såsom landbaserade kasinon och värdeautomatspel, även fortsättningsvis bedrivs i Svenska Spels regi. Däremot finns det inga skäl för staten att via Svenska Spel agera på den konkurrensutsatta spelmarknaden med andra typer av spel. Vi menar att Svenska Spel i enlighet med detta därför bör delas upp i två bolag,

och att staten därefter bör avyttra det bolag som verkar på den konkurrensutsatta marknaden. En sådan affär bör självfallet genomföras affärsmässigt och föregås av en noggrann analys av hur processen ska gå till.

Denna uppfattning bör riksdagen tydliggöra för regeringen i ett tillkännagivande. Därmed tillstyrks motionerna 2020/21:146 (M), 2020/21:713 (SD), 2020/21:3228 (L), 2020/21:3337 (M) och 2020/21:3483 (M) i berörda delar.

12. Statens ägande av Postnord AB, punkt 8 (SD, V)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Birger Lahti (V), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna 2020/21:703 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och 2020/21:1316 av Jens Holm m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

För drygt 10 år sedan slogs Posten AB ihop med Post Danmark A/S och bildade bolaget Postnord AB. Bolaget ägs gemensamt av den svenska och danska staten och syftet med sammanslagningen var att dels genom ökade volymer och finansiella resurser värna den samhällsomfattande posttjänsten på lång sikt, dels skapa värde genom affärens positiva inverkan på framtida tillväxt och lönsamhet. Dessvärre kan företrädarna för våra respektive partier i utskottet konstatera att sammanslagningen var allt annat än lyckad. Snart efter samgåendet hade digitaliseringen av traditionellt postburen kommunikation främst i Danmark, i kombination med generösa anställningsvillkor i Danmark gett upphov till lönsamhetsproblem i bolaget. Det resulterade i att den svenska och den danska staten fick skjuta till kapital om 2,2 miljarder kronor för att bolaget skulle klara att upprätthålla sin verksamhet. Trots att bolaget har genomfört omfattande besparingar i verksamheten har det framkommit uppgifter om att bolaget även framöver riskerar mångmiljardförluster till följd av de fortsatt minskade brevmängderna, nu främst i Sverige. Här kan framhållas att transportutskottet i det danska folketinget beslutat om en översyn av de ekonomiska och juridiska konsekvenserna för en uppdelning av Postnord. Att Sverige genomför en motsvarande utredning får anses som högst rimligt. Inte minst för att belysa olika handlingsalternativ för att säkra en landsomfattande postservice i Sverige framöver.

Regeringen bör därför skyndsamt utreda möjligheterna för och konsekvenserna av att separera den danska verksamheten i Postnord från den svenska

och därefter dela upp bolaget i enlighet med detta. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen som sin mening. Motionerna 2020/21:703 (SD) och 2020/21:1316 (V) tillstyrks härmed i berörda delar.

13. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (M)

av Lars Hjalmered (M), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M) och Helena Antoni (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 och

2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3 och avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–13,

2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD),

2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkandena 13 och 15,

2020/21:1689 av Ida Drougge (M),

2020/21:1791 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:1965 av Ida Drougge (M),

2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S),

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–7,

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 76,

2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkandena 1–4 och 6 samt

2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M).

Ställningstagande

När det gäller statens ägande och förvaltning av vissa av de statligt ägda bolagen vill vi framföra vår uppfattning när det gäller dels Green Cargo AB, dels Sveaskog AB.

När det först gäller Green Cargo vill vi framhålla att företrädare för vårt parti i utskottet ställde sig bakom regeringens förslag i budgetpropositionen

för 2021 (prop. 2020/21:1 utg.omr. 24) om att göra ett kapitaltillskott till bolaget. Staten har som ägare ett ansvar för Green Cargo och dess roll på gods- marknaden. Vi anser därför att det är klokt att under rådande omständigheter skjuta till kapital så att bolaget kan upprätthålla sin verksamhet.

När det däremot gäller statens ägande av Green Cargo på längre sikt anser vi i likhet med vad som anförs i motion 2020/21:3489 (M) att det inte finns några tungt vägande skäl för att staten ska äga bolaget. Staten har dock en självklar roll för att stärka infrastrukturen inom såväl järnvägen som andra transportslag, men inte via ägandet av Green Cargo. Vi menar därför att riksdagen bör ge regeringen ett mandat att på sikt, och med strikta förbehåll, minska eller helt sälja statens ägande i Green Cargo AB.

När det vidare gäller förvaltningen av det statligt helägda Sveaskog, som är Sveriges största skogsägare, vill vi framhålla att förvaltningen av bolaget är en viktig del av den svenska skogspolitiken. Vi noterar att Skogsutredningen nyligen lämnat sitt betänkande till regeringen och avser att i andra sammanhang återkomma till vår syn på hur den svenska skogspolitiken ska bedrivas. Vi vill dock – i likhet med det som framförs i motion 2020/21:3356 (M) – framföra att det är viktigt att Sverige uppfyller sina åtaganden om att skydda skog som är värdefull för den biologiska mångfalden. Det kan göras på olika sätt, exempelvis genom formella skydd eller frivilliga avsättningar. När frivilliga avsättningar inte räcker till kan formella skydd, dvs. naturvårdsavtal, biotopskydd eller naturreservat upprättas. Det är dock mycket viktigt att de formella skydden föregås av god dialog med markägare, att goda förvaltningsplaner upprättas och att syftet med avsättningen långsiktigt följs upp. Vi vill i anslutning till detta tydliggöra vår grundläggande uppfattning att om staten inskränker ägande- eller brukanderätten ska ersättning betalas. För att ge markägare ökade möjligheter till skälig ersättning när mark skyddas från avverkning menar vi att regeringen bör se till att få ett skogsbytesprogram på plats där Sveaskog medverkar till att ersätta privata skogsägare med mark när deras skog skyddas från avverkning.

Det anförda är något som vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. De nämnda motionerna får vid ett sådant beslut från riksdagen anses bli tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks i dessa delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

14. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (SD)

av Mattias Bäckström Johansson (SD), Tobias Andersson (SD) och Eric Palmqvist (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4 och

2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 15,

bifaller delvis motionerna

2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkande 3 och

2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M) samt

avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–13,

2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD),

2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkandena 13 och 15,

2020/21:1689 av Ida Drougge (M),

2020/21:1791 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1965 av Ida Drougge (M),

2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S),

2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–7,

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 76,

2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkandena 1, 2, 4 och 6,

2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14 och

2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3.

Ställningstagande

Som vi i framhållit i det föregående ser vi inte utförsäljningar av statens egendom som ett ideologiskt självändamål. Emellertid finns statliga bolagsinnehav som under vissa omständigheter skulle kunna reduceras. Det gäller främst när det är svårt att motivera att det statliga ägandet är till nytta för medborgarna eller att det är av strategiskt intresse för Sverige. I det följande redogör vi för ett antal bolag där vi anser att staten kan minska eller avveckla sitt ägande.

Det första bolaget som vi anser att staten kan avyttra är Lernia AB. Bolaget bedriver huvudsakligen verksamhet inom bemanning, utbildning och matchning på en redan välfungerande marknad. Vi menar att det är svårt att motivera att staten ska konkurrera med privata aktörer på denna marknad. Sedan tidigare finns det ett bemyndigande från riksdagen om att regeringen kan avyttra bolaget. Regeringen har tyvärr inte agerat i enlighet med bemyndigandet och under innevarande år har staten i stället varit tvungen att skjuta till kapital till bolaget. Bakgrunden till kapitaltillskottet är de ekonomiska problem som uppstått med anledning av coronapandemin. Vi vill dock påpeka att bolaget

haft sviktande lönsamhet under flera år. Lernia saknar samhällsuppdrag och subventioneras nu av staten som ägare på bekostnad av marknaden. Som anförs i motion 2020/21:698 (SD) anser vi att regeringen bör avyttra Lernia i enlighet med det bemyndigande som finns från riksdagen.

När det vidare gäller statens deläggande i Telia Company kan vi konstatera att bolaget genomfört ett förvärv av mediebolaget Bonnier Broadcasting, där bl.a. TV4 och C More ingår. Företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet har under hela processen varit kritiska till denna affär eftersom staten numera riskerar att uppfattas som avsändare av i praktiken alla märksända kanaler. Vi är av uppfattningen att svenska medier ska vara fria och oberoende, vilket åstadkoms genom ett medielandskap som präglas av flera privata aktörer och en sund konkurrens. Vi menar dessutom att telekomverksamhet generellt inte är något som staten bör syssla med. Som framgår tidigare i betänkandet ställde sig företrädare för Sverigedemokraterna i utskottet våren 2019 bakom riksdagens tillkännagivande om att staten på sikt bör minska sitt ägande i Telia. I betänkandet framhöll dessa företrädare dock i första hand att Telia bör delas upp och att telekomverksamheten därefter bör avyttras. Det är även vår uppfattning. Eftersom Telias förvärv av Bonnier Broadcasting nu är genomfört och regeringen fortfarande inte har återkommit till riksdagen med anledning av tillkännagivandet, ser vi det som angeläget att riksdagen i enlighet med det tillkännagivande som förordas i motion 2020/21:714 (SD) ännu en gång påtalar betydelsen av en uppdelning av bolaget för regeringen.

Utöver att ägarförhållandena i de nämnda bolagen bör ändras finns det andra bolag i statens portfölj som är i behov av en tydligare ägarstyrning. I det följande redogör vi för flera bolag som vi menar behöver bättre förutsättningar för att kunna utveckla sina verksamheter och bidra med nytta till det svenska samhället.

I likhet med det som anförs i motion 2020/21:1937 (SD) vill vi understryka vikten av att Sverige har ett väl fungerande forskningsinstitut. Sverige kanaliserar mellan 85 och 90 procent av de offentligt finansierade forsknings-satsningarna genom universitet och högskolor. Det är en relativt hög siffra både i ett internationellt och i ett nordeuropeiskt perspektiv. Vi menar att en del forskning bör finansieras genom ett statligt forskningsinstitut. Sverige har ett embryo till ett sådant institut – Research Institutes of Sweden AB (RISE). Rise är statens ägarbolag för deläggande i svenska industriforskningsinstitut, som samarbetar med institutens övriga ägare från industrisidan kring struktur- och ägarfrågor. Syftet är att förnya och förstärka institutens roll i det svenska innovationssystemet. Vi menar att det är nödvändigt att riksdagen i ett tillkännagivande uppmanar regeringen att ge RISE möjlighet att utöka sin verksamhet och utveckla kvaliteten i sina satsningar som ett led i strävan att främja företagsnära, tillväxtdrivande forskning.

Ett annat bolag som är i behov av bättre förutsättningar för att i fortsättningen kunna vara konkurrenskraftigt är LKAB. Här vill vi först framhålla att det finns ett ömsesidigt intresse mellan staten och gruvnäringen, och vi vill

stimulera och bidra till gruvnäringens tillväxt på flera sätt. Bättre förutsättningar för LKAB genom ett förtydligat uppdrag är enligt vår mening en viktig del i en mer aktiv gruvpolitik. LKAB har själva identifierat en s.k. prospekteringskuld, vilket under 2020 bl.a. resulterat i rapporter om att malmen i Kiruna tar slut tidigare än väntat. Det är dock glädjande att LKAB under senare tid intensifierat sina prospekteringsinsatser för att öka sin malmreserv för framtiden. En del i en mer aktiv gruvpolitik är enligt vår mening att det statligt ägda LKAB får ändrade ägardirektiv som syftar till att öka bolagets förutsättningar att förbli en stark aktör genom ett ökat fokus på prospektering. Vi ställer oss därmed bakom det som anförs om LKAB:s uppdrag i motion 2020/21:701 (SD).

Stor utvecklingspotential finns även när det gäller styrningen av SJ AB. Bolaget behöver bättre förutsättningar att bedriva sin verksamhet än vad som är fallet i dag. Det är vår bestämda uppfattning att persontågstrafik bör vara tillgänglig i så stora delar av landet som möjligt och att SJ är den aktör som bedriver trafik även på sträckor där andra aktörer inte ser någon möjlighet till lönsamhet. Samtidigt bör det vara en självklarhet att det ska vara lätt att köpa biljetter, att tågen är bekväma och framförallt att de kommer i tid. Beklagligt nog ser vi inte att SJ:s verksamhet bidrar till en sådan situation för svenska resenärer.

Vi menar att SJ:s problem med både tillgänglighet och låg fordonsstandard hänger samman med de ekonomiska mål som beslutats för SJ. Trots att dessa mål reviderades för några år sedan ser vi att problemen kvarstår. Vi menar därför – i likhet med det som anförs i motionerna 2020/21:707 (SD) och 2020/21:2217 (SD) – att SJ:s ekonomiska mål bör ändras så att avkastningskravet sänks.

Vi anser att riksdagen bör ställa sig bakom det som vi här har anfört och tydliggöra dessa ståndpunkter i ett tillkännagivande till regeringen. Därmed tillstyrks de nämnda motionerna i berörda delar. Vid ett sådant beslut från riksdagen får även motionerna 2020/21:2214 (SD), 2020/21:2885 (SD) och 2020/21:3535 (M) anses bli helt eller delvis tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks följaktligen i dessa delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks härmed.

15. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (V)

av Birger Lahti (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–13 och
2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkandena 13 och 15 samt
avslår motionerna
2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD),
2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,
2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),
2020/21:1689 av Ida Drougge (M),
2020/21:1791 av Sten Bergheden (M),
2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 11,
2020/21:1965 av Ida Drougge (M),
2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S),
2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4,
2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 15,
2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–7,
2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 76,
2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkandena 1–4 och 6,
2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,
2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3 och
2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M).

Ställningstagande

Som jag framfört tidigare i betänkandet är det min bestämda uppfattning att det måste finnas likvärdiga grundläggande förutsättningar oavsett var man bor i Sverige. Jag menar att det finns utrymme för staten att via de statligt ägda bolagen ta ett särskilt ansvar för att människor i hela landet ska ha samma tillgång till service, sjukvård och andra samhällsviktiga funktioner. Ett sådant fall är den bristande tillgången på kapital på landsbygden. För att komma tillrätta med det skulle t.ex. den statligt ägda banken SBAB kunna användas för att komplettera marknadens bristande utlåning i stora delar av Sverige. Jag menar därför att ägardirektiven för SBAB bör ändras så att banken åläggs att upprätthålla en god service och goda villkor i hela landet. SBAB bör också få i uppdrag att se över hur man kan bidra till att finansiera lån för företag på landsbygden och vilka särskilda aspekter som då bör beaktas. Dessutom bör SBAB få i uppdrag att särskilt arbeta för investeringar som leder till ökad hållbarhet. Detta kan man göra t.ex. genom paket- och lånelösningar inom FoU-området, vilket i dag ofta är svårt för små och medelstora företag att få finansierat från annat håll. SBAB bör få i uppdrag att aktivt arbeta med att utveckla lösningar och produktutveckling för små och medelstora företag i syfte att utgöra ett komplement till marknaden och stödja hållbara investeringar.

När det vidare gäller den svenska skogspolitiken vill jag först framhålla att Sverige är ett land med rika tillgångar på skog. Skogarna är komplexa

ekosystem som levererar allt från ekosystemtjänster till natur- och kulturvärden och ekonomiska värden. Skogen spelar också en stor roll i klimatomställningen och har potential att vara en byggsten i skapandet av ett ekologiskt och socialt hållbart samhälle. Skogsförvaltningen spelar således en stor roll för utvecklingen av ett mer hållbart samhälle. Men så länge marknadsmässighet styr förvaltningen bidrar inte skogen med sin fulla potential.

Staten är i dag en stor ägare av skogsmark, bl.a. genom ägandet av Sveaskog AB som är Sveriges största skogsägare. Sveaskog ska enligt sitt uppdrag från staten sälja mark tills 10 procent av den areal bolaget ägde vid bolagets bildande 2002 är avyttrad. Meningen var att försäljningen bl.a. skulle leda till en ökad utveckling i glesbygd. Min uppfattning är att de som köpt skog inom ramen för programmet i allt mindre utsträckning varit de lokala skogsbrukarna. Affärens har snarare handlat om kapitalplacering av välbeställda som inte bidrar till landsbygdsutvecklingen på det sätt som var avsikten med Sveaskogs markförsäljning. Min uppfattning är att markförsäljningen inte fått önskade effekter och gynnat glesbygden på det sätt som avsågs. Denna del av Sveaskogs uppdrag bör därför tas bort och bolagets markförsäljningsprogram bör avslutas.

Vidare vill jag framhålla att Naturvårdsverket tydliggjort att det behövs särskilda insatser för att bevara stora naturskogar som i dag förvaltas av de statliga skogsförvaltarna och att ett nytt Sveaskogsprogram med ersättningsmarker behövs. Mot denna bakgrund menar jag att Sveaskogs uppdrag bör ändras så att markförsäljningsprogrammet som sagt tas bort och att bolaget i stället åläggs att öka sitt skogsinnehav. Bolaget bör även ges i uppdrag att tillhandahålla ersättningsmarker för att värdefulla naturskogar ska kunna bevaras.

Som redovisats äger staten stora skogsmarker via Sveaskog. Statens skogsägande i övrigt är dock spritt på många olika myndigheter och bolag. Jag anser även att staten därför bör ta ett helhetsgrepp om sitt skogsägande och samla det statliga skogsägandet i ett bolag. Det nya bolaget bör ha som främsta mål att bedriva ett hållbart brukande av skogens resurser. Med ett justerat avkastningskrav skulle det nya bolaget få goda möjligheter att avsätta arealer till förmån för anpassade brukningsmetoder.

Vidare vill jag framhålla att statligt ägda bolag som har till uppgift att hantera naturresurser vars omloppstid kan vara upp till 100 år eller mer inte ska styras av kvartalsrapporter. Det försvårar den långsiktiga planering som är helt nödvändig för ett hållbart ägande. Avkastningskraven för sådana bolag bör i stället följa en längre tid. Därför menar jag att ägardirektiven för de statligt ägda bolag som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid bör omarbetas i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod.

Det anförda är något som jag menar att riksdagen bör ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Härmed tillstyrks motionerna 2020/21:86 (V) och 2020/21:1311 (V) i berörda delar. Övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

16. Statens ägande och förvaltning av vissa övriga företag, punkt 9 (KD)

av Camilla Brodin (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 76 och avslår motionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V) yrkandena 7–13,

2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD),

2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD) yrkande 6,

2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD),

2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkandena 13 och 15,

2020/21:1689 av Ida Drougge (M),

2020/21:1791 av Sten Bergheden (M),

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD) yrkande 11,

2020/21:1965 av Ida Drougge (M),

2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S),

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) yrkande 4,

2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD) yrkande 15,

2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP) yrkandena 1–7,

2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD) yrkandena 1–4 och 6,

2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M) yrkande 14,

2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M) yrkande 3 och

2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M).

Ställningstagande

Skogsbruket och skogsindustrin ger jobb på landsbygden och bidrar till en hållbar utveckling i hela landet. Skogen ska också svara mot efterfrågan på människors behov av rekreation. De naturvärden som i dag finns i den svenska skogen, som ännu inte fått formellt skydd, finns vanligtvis på privatägda marker. Orsaken till detta är att skogsbruket på statligt ägda marker i högre grad bedrivits ”rationellt” med rent ekonomiska utgångspunkter. Den mångfald av skötsel- och brukandestilar som funnits på de enskilt ägda markerna har däremot resulterat i mer varierade naturtyper. Likt vad som anförs i motion 2020/21:2808 (KD) menar jag att privat ägande och brukande av mark stärker samhället och att ägarkoncentration, såväl privat som statlig,

är ett problem. Att staten har övertagit stora delar av ägaransvaret för mark och näringsliv i Sverige innebär att många människor är beroende av politikernas välvilja i stället för att få möjlighet att lita till sin egen förmåga. En liten bit land, ett företag, en egen bostad osv. ger människan den trygghet och värdighet hon behöver för att kunna stå självständig gentemot både staten och kapitalet. Jag noterar att Skogsutredningen nyligen överlämnat sitt betänkande till regeringen och vill framhålla att jag i andra sammanhang kommer att återkomma till min syn på hur den svenska skogspolitiken ska bedrivas.

Som det ser ut i dag är Sveaskog den största svenska skogsägaren, och den i särklass största statliga skogsägaren. I dag uppgår Sveaskogs produktiva skogsmark till omkring 3,1 miljoner hektar. Det mesta av innehavet ligger i Norrbottens och Västerbottens län. Sveaskog fick 2010 instruktioner om att 10 procent av den areal bolaget hade 2002 (vid bolagets bildande) ska säljas av till marknadspris. Försäljningen ska anpassas så att prissättning och funktions sätt påverkas så lite som möjligt. De sålda arealerna uppgår vanligtvis till 10 000–15 000 hektar årligen. Försäljningen ska möjliggöra omarronderingar och tillköp av skogsbruk, särskilt i glesbygd. Hittills har Sveaskog sålt av ca 9 av de 10 procent som ska säljas enligt Sveaskogs samhällsuppdrag som ligger till grund för bolagets markförsäljningsprogram. Det är därför dags att ge ett nytt uppdrag till Sveaskog som ålägger bolaget att sälja 30 000 hektar produktiv skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken. Denna uppfattning är något som jag anser att riksdagen bör ställa sig bakom och tydliggöra i ett tillkännagivande till regeringen. Motion 2020/21:2808 (KD) tillstyrks härmed i berörd del och övriga aktuella motionsyrkanden avstyrks.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2019/20:140 2020 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Följdmotionerna

2020/21:86 av Birger Lahti m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att i de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med de statliga bolagens vinstkrav ska målsättningen i ägarstrategin ses över och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga bolag bör verka för en ökad förädling i syfte att skapa arbetstillfällen och öka exportvärdet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samhällsägda företag bör uppträda neutralt och därför inte ska vara medlemmar i intresseorganisationen Svenskt Näringsliv eller liknande intresseorganisationer och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de statligt ägda bolagen senast vid årsskiftet 2020/21 ska återkomma med en kartläggning av könsfördelningen på alla nivåer i respektive bolag och utifrån denna komma med förslag på åtgärder för en mer jämställd verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en ny portalparagraf bör föras in i Vattenfalls bolagsordning med den lydelse som anges i motionen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vattenfall bör ges i uppdrag att utreda investeringskostnaderna för att återföra ett ekologiskt hållbart flöde av vatten till den torrlagda delen av Lilla Luleälven och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör omarbete ägardirektiven för de statliga bolag som ansvarar för naturresurser med en längre omloppstid i syfte att avkastningskraven ska följa en längre tidsperiod och tillkännager detta för regeringen.

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog ska upphöra med markförsäljningsprogrammet och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog bör öka sitt innehav av skog och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ändra ägardirektiven på så sätt att SBAB ska åläggas att upprätthålla god service och goda villkor i hela landet och därigenom bli ett samhällsnyttigt företag och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att SBAB bör få i uppdrag att se över hur man kan bidra till att finansiera lån för företag på landsbygden och vilka särskilda aspekter som då bör beaktas och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att SBAB bör få i uppdrag att aktivt arbeta med att utveckla lösningar och produktutveckling för små och medelstora företag i syfte att utgöra ett komplement till marknaden och stödja hållbara investeringar och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör göra en analys av metodiken på området hållbart företagande i relation till Samhalls olycksfallsstatistik och rapportera denna till riksdagen och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:143 av Per Schöldberg m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn för att utveckla en tydligare ägarpolicy och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa bättre konkurrens- och upphandlingstillsyn i fråga om statliga bolag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:146 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla styrningen av de statligt ägda bolagen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över statliga bolags opinionsbildande arbete och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen ett mandat att på ett ansvarsfullt sätt minska och på sikt avveckla den del av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta marknaden och tillkännager detta för regeringen.

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statliga bolag ska verka för att upprätthålla en sund konkurrens och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:148 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör se över möjligheterna att sälja statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag som är svårt att klara på annat sätt eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla styrningen av de statligt ägda bolagen utifrån missgrepp under coronapandemin och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2020/21

2020/21:550 av Dennis Dioukarev (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra indirekt statligt ägande av företaget Sunpine och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:698 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska initiera avyttringen av Lernia AB i enlighet med det bemyndigande som riksdagen har beslutat om och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:701 av Eric Palmqvist m.fl. (SD):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fortsatt prospektering för LKAB och prospektering och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:703 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör verka för en uppdelning av bolaget och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:707 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att se över statens finansiella mål för SJ AB som bör sänkas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:709 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om statligt ägande och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringens mål om minst 40 procent av vardera kön i statliga bolagsstyrelser som hållbarhetsmål bör tas bort och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:713 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Svenska Spel ska delas i två olika bolag, där de konkurrensutsatta spelformerna placeras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat, och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska avyttra den del av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta marknaden och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:714 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten som ägare ska verka för att Telia Company AB delas upp i två delar – samhällsviktig infrastruktur respektive telekomverksamhet – och att regeringen bör ges ett bemyndigande att avyttra ägandet i telekomverksamheten och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1311 av Elin Segerlind m.fl. (V):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillse att en strategi presenteras med nödvändiga anslagsmedel samt ersättningsmarker från Sveaskog för att säkerställa att de fjällnära skogarnas natur- och kulturvärden långsiktigt bevaras, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all statligt ägd skog bör samlas i ett bolag med hållbart brukande som främsta mål och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1316 av Jens Holm m.fl. (V):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska utreda och återkomma med förslag på hur den svenska postverksamheten kan separeras från den danska postverksamheten och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1689 av Ida Drougge (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sälja svenska statens innehav i SAS och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1791 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att öka försäljningen av skogsmark från Sveaskog och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1937 av Patrick Reslow m.fl. (SD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa ett forskningsinstitut och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:1965 av Ida Drougge (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sälja Sveaskog och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2006 av Maria Strömkvist och Roza Güclü Hedín (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att de statliga bolagen ska verka i motionens anda och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2008 av Maria Strömkvist (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog bör leva upp till sitt nationella uppdrag att tillhandahålla områden såväl för den nationella befolkningen som för utländska besökare och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2058 av Emilia Töyrä m.fl. (S):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att utöka den statliga närvaron genom att statliga bolag tar ansvar för att vara närvarande i de lokalsamhällen där de verkar och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2111 av Isak From och Helén Pettersson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om bemanningsanställda i statliga bolag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2214 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utförsäljning av Telia och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2217 av Patrik Jönsson m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av sänkta finansiella mål för SJ AB och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2542 av Per Åsling och Anne-Li Sjölund (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra till de statliga bolagen att inom organisationen kontinuerligt jobba med varumärkesvård, framtagande och uppföljning av uppförandekod och förtroendeskapande mot både kunder och medborgare generellt och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2709 av Maria Gardfjell m.fl. (MP):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om de statliga bolagens hållbarhetsarbete och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2730 av Rebecka Le Moine (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskogs bolagsordning bör kompletteras med ett krav på att verksamheten ska ske inom ramen för miljö kvalitetsmålet ”Levande skogar” och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskogs mål för skyddade områden om 20 procent (exklusive naturhänsyn i produktionssskogen) ska vara ett minimikrav som utgår från naturvärden, med en god geografisk spridning, och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog bör ges ett tydligt ägardirektiv med målet att Sveaskog ska vara föregångare i hållbart skogsbruk, genom bl.a. utveckling av ett ekosystembaserat och hyggesfritt skogsbruk samt att bidra till ett rikt djurliv, och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog ska offentliggöra sina naturvärdesinventeringar och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog i de fall Sveaskog säljer jaktlicenser eller kvoter för jakt bör låta jakten anpassas efter tillgången på vilt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveaskog ska respektera det strikta skyddet för arternas viloplåtar och fortplantningsområden för de arter som finns omnämnda i artskyddsförordningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bolaget årligen måste redovisa i årsredovisning hur den avverkade volymen skog sänkt värdet på statens skogar i förhållande till vad motsvarande virkesvolym är värd på rot, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:2808 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

76. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Sveaskog i uppdrag att sälja 30 000 ha produktiv skogsmark per år till privata markägare som avser att bedriva kommersiellt skogsbruk på marken och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2854 av Lars Beckman (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om överskottet från vattenkraften och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2885 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra statens aktier i flygbolaget SAS och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avyttra statens aktier i Orio AB och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ett minskat statligt ägande i Telia Sonera och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en successiv försäljning av statens aktier i Bilprovningen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en försäljning av Lernia AB och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:2926 av Rickard Nordin m.fl. (C):

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur det regionala ansvaret hos statliga bolag, bl.a. för kapitalförsörjning, kan tydliggöras och stärkas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3014 av Lars Püß m.fl. (M):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten som aktiv och ansvarsfull ägare bör se över de statligt ägda bolagen och deras vd:ars roll med syftet att de inte ska ägna sig åt politisk opinionsbildning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3228 av Arman Teimouri m.fl. (L):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör tillsätta en granskningskommission som ges i uppdrag att redovisa vilka statliga bolag som har ett särskilt samhällsuppdrag eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ges i uppdrag att när det gäller de statliga företag som har ett särskilt samhällsuppdrag eller är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga till riksdagen redovisa hur man kan separera dessa verksamheter från kommersiell verksamhet som konkurrerar med privata bolag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att sälja hela eller delar av de statliga bolag som inte har ett särskilt samhällsuppdrag eller som är strategiskt eller säkerhetspolitiskt viktiga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att revidera ägardirektiven för de statliga företag som är markägare så att de även innehåller uppdraget att medverka till att öka tillgången på byggbar mark och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen ett mandat att på ett ansvarsfullt sätt minska och på sikt avveckla den del av Svenska Spel som verkar på den konkurrensutsatta marknaden, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3337 av Lotta Finstorp m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska dela Svenska Spel i två strikt skilda bolag där de konkurrensutsatta spelformerna koncentreras i ett av bolagen och de monopolistiska spelformerna i ett annat, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska sälja den del av Svenska Spel som verkar på en konkurrensutsatt marknad, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3356 av Jessica Rosencrantz m.fl. (M):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa ett skogsbytesprogram så att skogsägare kan få sin skog ersatt från statliga Sveaskog, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3476 av Karin Enström m.fl. (M):

8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om och hur ett förbud för statliga bolag att bedriva skattefinansierat påverkansarbete gentemot riksdag, regering och andra offentliga beslutsfattare kan utformas och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3483 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att på sikt sälja de statliga bolag som inte har särskilda samhällsuppdrag eller är av strategisk och säkerhetspolitisk vikt och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge regeringen ett mandat att sälja de konkurrensutsatta delarna av Svenska Spel och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att statligt ägda bolag som verkar på konkurrensutsatta marknader ska ha ett ägarperspektiv som möjliggör rättvisa villkor gentemot andra aktörer och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten som aktiv och ansvarsfull ägare bör se över de statligt ägda bolagen och deras roll i syfte att de inte ska ägna sig åt politisk opinionsbildning och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3489 av Lars Hjalmered m.fl. (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska ägandet eller sälja statens andel i Green Cargo AB och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3500 av Camilla Brodin m.fl. (KD):

35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta åtgärder för att säkerställa att statliga bolag inte snedvrider konkurrensen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2020/21:3535 av Margareta Cederfelt (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om försäljning av statliga bolag och tillkännager detta för regeringen.

2020/21:3647 av Camilla Hansén m.fl. (MP):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om ersättning för naturresurser och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Företag med statligt ägande

Företag med statligt ägande¹

<i>Företag per ansvarigt departement</i>	<i>Statens ägarandel (%)</i>	<i>Bemyndigande att ändra statens ägarandel²</i>	<i>Samhällsuppdrag</i>	<i>Uppdragsmål</i>
Näringsdepartementet				
Akademiska hus	100			
Almi Företagspartner	100		JA	JA
Apoteket	100			
Arlandabanan Infrastructure	100			
Eurofima	2			
Green Cargo	100			
Göta kanalbolag	100		JA	JA
Infranord	100			
Jernhusen	100			
Lernia	100	JA		
LKAB	100			
Metria	100	JA		
Orio	100	JA		
Postnord	60,7			
RISE	100		JA	JA
Samhall	100		JA	
Saminvest	100		JA	
SAS	21,8	JA		
SBAB	100			
SJ	100			
SOS alarm Sverige	50		JA	JA
Specialfastigheter Sverige	100			
Statens bostadsomvandling	100		JA	
Sveaskog	100		JA	
Svensk Bilprovning	100	JA		
Svensk Exportkredit	100		JA	JA
Svenska Spel	100		JA	JA
Svenska Skeppshypotekskassan	100			
Svedab	100		JA	JA
Swedavia	100		JA	JA
Swedfund International	100		JA	JA
Swedesurvey	100			
Svenska rymdaktiebolaget	100		JA	JA
Svevia	100			

¹ Avser statens ägande per december 2020.

² Bemyndigandena innebär i förekommande fall att regeringen får avyttra samtliga aktier i bolaget.

<i>Företag per ansvarigt departement</i>	<i>Statens ägarandel (%)</i>	<i>Bemyndigande att ändra statens ägarandel²</i>	<i>Samhällsuppdrag</i>	<i>Uppdragsmål</i>
Telia Company	39 ³			
Teracom Group	100			JA
Vasallen	100			
Vattenfall	100			
Visit Sweden	100			JA
Kulturdepartementet				
Kungliga Dramatiska teatern	100			JA
Kungliga Operan	100			JA
Voksenåsen	100			JA
Socialdepartementet				
Apotek Produktion & Laboratorier	100			JA
Systembolaget	100			JA JA
Finansdepartementet				
Miljömärkning Sverige	100			JA
Utrikesdepartementet				
Sweden House	36			

³ I enlighet med riksdagens beslut våren 2019 om propositionen Återköpsprogram av aktier i Telia Company AB (prop. 2018/19:40, bet. 2018/19:NU9) fick regeringen mandat att öka statens röst- och ägarandel i Telia Company AB till högst 41,5 procent av aktierna och rösterna i bolaget, samt att därefter genom försäljning eller på annat sätt minska statens röst- och ägarandel i bolaget till lägst den nivå som gällde innan återköpsprogrammet genomfördes, dvs. 37,3 procent av aktierna och rösterna i bolaget.